

Beste Bert van Veluw,

Uw boek 'Waar komt **het kwaad** vandaan?' leest gemakkelijk en het bevat veel boeiende gedachten. Ik heb de eerste twee hoofdstukken gelezen en wil graag daar nu een reactie op geven, om later een reactie te geven op de hoofdstukken 3 en 4.

Dat wil ik doen door van achteren naar voren deze hoofdstukken te bekijken.

Zo heb ik ook geleerd om de Bijbel te lezen.

Genesis 1 heb ik leren lezen vanuit Genesis 2, het O.T. heb ik leren lezen vanuit het N.T., en de gehele Bijbel heb ik leren lezen vanuit de laatste hoofdstukken van Openbaring.

Aan het einde van hoofdstuk 2 denkt u na over Gods almacht.

U concludeert dat God bij machte is zijn almacht in te perken.

Omwille van bepaalde redenen die voortkomen uit zijn goedheid, schort Hij de uitoefening van zijn almacht op.

Als we ervan uitgaan dat Satan en al zijn trawanten na de zesde scheppingsdag in opstand zijn gekomen, dan is op dat moment Gods leger gesplitst.

Gods heilige engelen volgen hun HEER, Satan met al de afvallige engelen doen dat niet.

Op dat moment boet God aan almacht in.

Pas als God Satan verslaat en weer helemaal onder controle krijgt, dan krijgt God zijn almacht terug.

God is zo almachtig dat Hij natuurlijk Satan met al zijn afvallige engelen direct na hun opstand voor eeuwig had kunnen binden. Misschien had God hen wel direct kunnen elimineren, maar als Hij aan zijn dienaren eeuwigheidswaarde had meegegeven, dan stuit dat wellicht op een probleem.

God heeft de bewegingsvrijheid van de afvallige engelen niet direct beperkt.

Zij hadden eerst nog toegang tot Gods troon. Zie Job.

Pas na Jezus overwinning is de Satan de toegang tot de hemel ontzegd.

Pas toen is Satan ook zo gebonden dat hij Gods bruid niet onbeperkt meer kon vervolgen.

Na de jongste dag zal Satan helemaal worden gebonden en worden afgevoerd naar de poel van vuur en zwavel. Dan zal aan Satan al zijn macht worden ontnomen.

Vanuit dat moment komt er een einde aan de inperking van Gods almacht.

Na de jongste dag is God opnieuw almachtig, omdat er geen tegenstander meer aanwezig is.

God wil het kwade niet, daarom heeft Hij de opstand van Satan niet gewild.

God is evenwel zo almachtig dat hij alle kwaad ten goed kan laten keren.

Daarom heeft Hij Satan niet direct gestopt.

Zijn scheppingsplan kan tegen een stootje.

God heeft voor de grondlegging van de wereld alle mogelijke scenario's op kernpunten doorgerekend. God weet dat ondanks het vuile spel van Satan alles goed zal komen.

Als we over, pakweg enkele miljarden jaren terugkijken, dan zullen we het goede resultaat zien.

God beperkt dus tijdelijk zijn almacht om gedurende die tijd aan Satan enige speelruimte te verlenen. Satan kan alleen maar kwaad doen. Al het kwade dat uit zijn hand komt, is gericht op de vernietiging van de schepping.

God kan alleen goed doen. Als God straft, als God het kwade beschikt, dan staat dat altijd in het teken van de herschepping. Uiteindelijk komt alles goed. De huidige aangetaste wereld zal moeten plaatsmaken voor de nieuwe wereld. Alle mensen zullen eerst moeten sterven voordat ze op de jongste dag zullen opstaan.

Alleen een kleine groep gelovigen zullen, tijdens de opname van de gemeente, Jezus tegemoet gaan in de lucht en in een enkel ogenblik volkomen worden veranderd.

Gods heilsgeschiedenis laat zich als volgt indelen:

Schepping	
	God is almachtig; Gods kinderen en alle engelen leven in vrede.
Opstand van Satan	
	Gods almacht is ingeperkt; Adam en Eva leven beschermd in het paradijs. Opstandige engelen vallen Gods schepping aan.
Zondeval	
	Gods almacht is ingeperkt; Adam en Eva zijn bezwiken onder de verleiding van Satan en verliezen hun vrije wil. God komt met de moederbelofte en doet een appel op de zondige mens om hen terug te brengen op het goede spoor. Opstandige engelen heersen grotendeels over Gods schepping.
Jezus' verzoeking in de woestijn	
	Jezus toont dat het goede het kwade overwint en Hij bereidt zijn gemeente voor op de grote omwenteling.
Jezus' overwinning van Satan	
	Hangend aan het kruis geeft Hij zijn Geest terug in de handen van Zijn Vader en toont daarin aan dat Hij de overwinnaar is van de dood. In principe heeft Hij daardoor Satan verslagen. Satans macht wordt ingeperkt en de heilige Geest wordt krachtiger over de gemeente uitgestort. God verbreedt zijn kerkvergaderend werk.
Begin van de jongste dag	
	Het nieuwe Jeruzalem daalt neer uit de hemel en alle mensen staan op en krijgen een onsterfelijk lichaam. Satan wordt losgelaten om alle volkeren te verleiden.
De grote scheiding	
	Alle gelovigen krijgen toegang tot het nieuwe Jeruzalem, alle ongelovigen worden buitengesloten, in de vuurpoel. Satan wordt afgevoerd naar de poel van vuur en zwavel, waar hem al zijn macht wordt ontnomen. De inperking van Gods almacht wordt daarmee opgeheven.
Bestrafing en heling	
	Alle ongelovigen vallen in handen van God heilige engelen. Omdat alle ongelovigen ook hun oude identiteit hebben behouden, zal dit als een bad in heilig water brandend aanvoelen. Bestrafing en heling gaan samen totdat iedereen volkomen schoon is.
Einde van de jongste dag	
	God is almachtig; Al Gods kinderen leven in vrede voor eeuwig. Satan blijft voor eeuwig gebonden in de poel van vuur en zwavel. Gods heilige engelen houden Satan in bedwang en voltrekken daardoor de eeuwige straf. God regeert verder van eeuwigheid tot eeuwigheid.

Deze schematische voorstelling van de heilsgeschiedenis loopt uit op de late-alverzoening. De late-alverzoening heb ik verder onderbouwd en dat op de website www.paradijsthesen.nl geplaatst onder Reactie 16.

In deze schematische voorstelling laat ik zien dat God **tijdelijk** zijn almacht inperkt, maar dat Hij na de jongste dag weer alle macht naar zich toetrekt.

Gods overwinning zal zo overweldigend zijn dat alle knie zich voor Hem zal buigen en iedereen zal Hem loven.

Deze profetie staat tot driemaal toe in de Bijbel en deze zal zeker uitkomen.

Iedereen zal Hem van harte loven.

Al het kwade zal rijkelijk worden gecompenseerd, want God is immers rechtvaardig.

God behandelt iedereen zonder aanzien des persoons.

Dat zal pas blijken na het einde van de jongste dag, waar iedereen zal kunnen terugkijken op zijn eigen leven en op het leven van alle anderen.

Op veel punten stem ik van harte met u in.

Ook ik denk dat Gods almacht (blz. 78) niet alleen maar een eschatologische eigenschap is.

God was aan het begin almachtig en zal aan het einde opnieuw almachtig zijn.

Alleen tussentijds heeft Hij de touwen laten vieren en heeft aan Satan bewegingsvrijheid gegund.

Ik denk, dat als we het hebben over Gods almacht, een onderscheid moeten maken tussen de Vader en de Zoon.

Ik denk namelijk dat de Vader boven de tijd is blijven staan, en dat de Zoon bij de schepping in de tijd is gekomen. Door Hem en voor Hem is immers alles geschapen.

Later is de Zoon echt lichamelijk in de wereld gekomen en heeft onder ons gewoond.

De Zoon is als het ware in twee stappen naar de wereld toegekomen.

De Zoon is verweven met de schepping, de Vader staat er boven.

De Vader heeft het grote overzicht behouden.

Vader en Zoon zijn natuurlijk wel volledig met elkaar verwezen gebleven, één in Wezen.

Jezus heeft geleerd en in Getsemane zien we de Zoon als afhankelijke van de Vader, die desalniettemin eenswillend met de Vader wil blijven. Uw wil geschiede.

De Vader kent de eindtijd, Jezus niet.

De Vader weet meer dan de Zoon.

Ik denk dan ook dat de Vader almachtiger is dan de Zoon, en dat de Zoon pas aan de rechterhand van Vader mocht gaan zitten nadat Hij de Satan had overwonnen.

Alleen daarin zien we al dat de Vader het kwade heeft gebruikt om Zijn Zoon uit te dagen.

God de Vader laat zien dat Hij zo almachtig is dat Hij zelfs het kwaad, dat Zijn Zoon is aangedaan, ten goede heeft laten keren.

Dit feit geeft hoop op een goede toekomst.

Ook alle kwaad dat mensen wordt aangedaan, weet God ten goede te laten keren.

Elk mens heeft eeuwigheidswaarde.

God neemt overal genoeg tijd voor, na het einde van de jongste dag zal blijken dat alles goed is gekomen. Zelfs over het verleden zullen we dan geen traan meer te laten.

De hele wereldgeschiedenis zal transparant zijn en iedereen zal beamen dat God alles in goed banen heeft geleid. Zo almachtig is God.

Dit lijkt mij een goed moment om - teruggaand naar - uw volgende onderwerp te kijken:

Is God dan niet volkomen goed?

We zagen dat de heilsgeschiedenis is in te delen in verschillende tijdperken waarin zowel de mens als Satan van positie wisselt.

Wanneer u dan ook schrijft “God verandert niet, maar de wereld verandert en de mensen veranderen steeds en daar past God zijn handelen op aan” (blz. 68), dan ben ik het daar helemaal mee eens.

We zien dat al gebeuren net na de zondeval.

God komt naar de mensen toe met allereerst de moederbelofte.

Daarna beginnen mensen vanaf de geboorte van Seth God aan te roepen.

Enoch wandelde met God.

Maar net voor de zondvloed bleek dat alleen het gezin van Noach nog rechtvaardig leefde.

Waarschijnlijk leefden er toen tientallen miljoenen mensen op aarde, waarvan dus slechts één gezin rechtvaardig was.

Ik denk dat God met die periode voor de zondvloed heeft willen laten zien dat zonder Zijn ingrijpen het echt niet lukt om goed te leven. Slechts één gezin heeft Hij staande gehouden om daarmee verder te kunnen gaan.

Tijdens de bouw van de ark ging er een appel naar iedereen uit, maar de mensen namen God niet serieus. Daarna voltrok God de grootste straf tot aan nu toe.

Miljoenen mensen en dieren kwamen om in het verwoestende water.

Wat een straf! Wat een ramp!

Dit “kwaad” kwam uit Gods hand. God bewerkte de zondvloed.

Hoe is dit kwaad te duiden?

Betekende dit de redding van Noach en zijn gezin, ten koste ging van miljoenen slachtoffers?

Ik denk het niet, want ook de slachtoffers worden gered.

God keert ook voor hen het kwade ten goede.

Want ook zij zullen op de jongste dag opstaan. Zie artikel 37 NGB.

Zij zullen dan geoordeeld worden naar wat zij tot dan toe in hun leven hebben misdaan.

Hun leven is door de zondvloed afgebroken.

Daardoor konden ze niet verder wegvallen in het kwade.

Weliswaar konden ze zich daarna ook niet mee bekeren, maar verder vallen in het kwaad was er ook niet meer bij.

Omdat God iedereen rechtvaardig zal straffen, betekent dit logischerwijs dat zij door hun vroegtijdige dood een nog zwaardere straf zijn ontlopen.

God is barmhartig. Als Hij ziet dat het met bepaalde mensen niets meer wordt, dan haalt Hij hen weg uit dit leven om erger te voorkomen.

Nu weten we dat God geduldig, barmhartig en liefdevol is.

God is volkomen goed, en dat blijft Hij ook na de jongste dag.

God geeft nu de mensen kans na kans, dat blijft Hij ook na de jongste dag doen.

Want God blijft altijd dezelfde. Hij is de Onveranderlijke.

Hij kan geen kwaad doen, omdat Hij dat niet wil en omdat dat niet past bij zijn Wezen.

Dus ook na de jongste dag krijgen alle slachtoffers van de zondvloed een herkansing.

Satan zal dan helemaal gebonden worden, en daardoor krijgt die herkansing een reële kans.

Gods plannen falen echt niet.

Daarom heeft Hij aan alle drie de aartsvaders de belofte gegeven “In u zullen alle volkeren gezegend worden!” God denkt niet altijd in individuen, God denkt vaak in volken. Hij gaat hele volken redden, omdat niemand gemist kan worden.

Zo wijzen de beloften aan de aartsvaders Abraham, Isaac en Jacob al op een late-alverzoening.

God heeft geen kwade kanten.

Als Hij straft, dan straft Hij in liefde.

Elke straf laat Hij meewerken ten goede, als dat niet in het hier-en-nu dan wel later.

Want op de jongste dag komt immers alles aan het licht en daarmee zal iedereen zijn voordeel doen.

Niet elke ziekte en niet elke ramp is een straf.
God beproeft zijn kinderen, terwijl Satan alles gebruikt om de schepping te slopen en om mensen van God af te trekken.
In de wereld wordt veel geleden. Ziekte, oorlog en geweld komen dagelijks voor.
Wat doet een goede God daaraan?
Ten eerste weten we dat ons leven hier slechts tijdelijk is, en dat het gezien het eeuwigheidsperspectief te vergelijken valt met barensweeën.
Het leven hier is kort, het langste en beste gedeelte moet nog komen.
Het leven hier is van invloed op het leven later.
Wie hier goed doet, ontvangt beloning.
Wie hier slecht doet, ontvangt een daarop afgestemde straf.
Wie hier onrechtvaardig lijdt, zal zeker worden gecompenseerd.
God schakelt de heiligen in bij het vellen van het oordeel.
Het oordeel zal niet alleen rechtvaardig, maar zeker ook logisch en begrijpelijk zijn.
Het oordeel zal door iedereen gedragen worden.
Uiteindelijk zal iedereen ook daarvoor God loven.
Als tenslotte iedereen terug kan kijken, dan zal blijken dat God volkomen goed heeft gehandeld.

Laten we nu – teruggaand naar – uw volgende onderwerp gaan kijken.

Is het kwaad eigenlijk wel echt kwaad?

Alle kwaad is slecht, ook al kan God en zal God het ten goede doen keren.
Al het kwaad dat de Satan aanricht en waarin hij mensen meeneemt, is puur slecht.
Het toppunt van het kwaad zien we geconcentreerd rond de kruisiging van Jezus.
Jezus bad aan het kruis: “Vader, vergeef het hun want zij weten niet wat zij doen”.
Jezus kende de mensen door en door.
Hij wist dat ze allemaal op dat moment volkomen blind waren.
Al de mensen, die onderaan het kruis stonden, die wisten niet waar zij mee bezig waren.
Zij kruisigden de enige goede mens die ooit geleefd had.
De Mens, die zich duidelijk had gelegitimeerd als Gods Zoon.
Hij deed tal van wonderen, verlost drie mensen uit de dood en tijdens de kruisiging had Hij alles onder controle. Hij koos zelf het moment dat Hij zijn geest teruggaf in de handen van zijn Vader.
Die Jezus ondervond het grootste kwaad.
Hem werd het grootste onrecht aangedaan.
Voor alle gelovigen is dit een duidelijk punt, waarvan de ernst en de diepte pas na de jongste helemaal begrepen zal worden.
Dit allerergste kwaad zou zonder de zondeval niet nodig zijn geweest.
De zondeval heeft dit erge kwaad opgeroepen.
Zover zijn wij als mensen gevallen, dat wij Gods Zoon hebben gekruisigd.
Dit gegeven moet iedereen en zal iedereen tot inkeer brengen.
Zodra een mens gaat inzien hoe hopeloos slecht hij wel niet is, zal dat bekering bewerken.
Dit inzicht geeft de heilige Geest.
Bij de eerste Pinksterdag kwamen zelfs meer dan 5000 mensen tot bekering.
En zo gaat het telkens door.
Maar ook na de jongste dag zal dit doorgaan.
Want dan komt immers alles aan het licht.
Ook allen die nog nooit van Jezus Christus hebben gehoord, zullen dan de heilsboodschap horen.
Ogen zullen opengaan.
Uiteindelijk zal iedereen Jezus’ offer aanvaarden en daarna uitbreken in gejubel.
Het kwaad zal dan definitief overwonnen zijn.

Het kwaad is dus niet goed, ondanks dat God het wel gebruikt om er iets goeds van te maken.
Alle ziekte, rampen en oorlogen zijn verschrikkelijk.
In de meeste van alle ziekten, rampen en oorlogen heeft de Satan de hand.
Satan is eropuit om alles te vernielen.
Wie in de hel (= Gehenna) terecht komt, zal dat zeker ervaren.
De hel is een afschuwelijk oord.
Wie daarin komt, krijgt smart na smart te dragen.
De Satan weet van geen ophouden.
Wat er in de concentratiekampen heeft plaatsgevonden, is daar een lichte afspiegeling van.
In de hel is het echt afschuwelijk.
Daar, in het huis van Satan, is het kwaad geconcentreerd.
Tot hoelang?
Ik denk dat op de jongste dag als alle mensen zullen opstaan, alle ongelovigen de hel zullen verlaten.
Daarna zal Satan even zijn vrijheid terugkrijgen.
Hij zal dan direct naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde gaan, om daar de zojuist opgestane mensen opnieuw aan zich te binden. Hij zal hen trachten te verleiden.
Dan zullen de schapen en de bokken gescheiden worden.
Maar na die scheiding grijpt God krachtdadig in.
Hij stuurt zijn heilige engelen om Satan met al zijn afvallige engelen af te voeren naar de poel van vuur en zwavel. Exit Satan. Exit de aanstichter van al het kwaad.

God schiep de mens met een vrije wil.
Door de zondeval is de vrije wil vernietigd en zijn in principe alle mensen slaaf van Satan geworden.
Alleen door Gods ingrijpen is daarin een keer gekomen.
Na de jongste dag zal iedereen de heilsgeschiedenis leren doorgronden.
Pas daarna past ons een oordeel over het kwaad.

Laten we tenslotte kijken naar **de theodicee van Leibniz**.

Kort gezegd stelt Leibniz dat deze wereld de best mogelijke wereld is die God had kunnen scheppen.
(blz. 34) U wijst deze stelling af, vooral vanwege het feit dat het kwaad bij Leibniz geen echt kwaad meer is (blz. 44).

Ik denk dat we vooral moeten letten op het einddoel dat God voor ogen heeft.
Er komt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop alles volmaakt zal zijn.
Waar God alles in allen zal zijn.
Dat is het einddoel.

De vraag is nu of dat einddoel slechts via één weg te bereiken is.

Ik denk het niet, want dan lopen wij van alle kanten vast.

Dan zou de zondeval logisch noodzakelijk zijn geweest.

En juist dat kan niet, omdat God dat gewoon niet heeft gewild.

Dus er moeten wel meerdere wegen zijn die op het einddoel uitkomen.

Zoals er meerde wegen zijn die naar Rome gaan, zo zijn er ook meerdere wegen naar Gods einddoel.

Ik denk zelfs dat Gods plan miljarden scenario's omvat, waarbij in verweg de meeste de zondeval niet in voorkomt.

Tegenwoordig kunnen we veel gemakkelijker denken in miljarden. We hebben miljarden melkwegstelsels ontdekt, de DNA-structuur toont miljarden variaties en via het internet kunnen we miljarden verbindingen maken.

In al deze ontdekkingen toont God ons zijn grootheid.

Wie dit verder doordenkt, zal uitkomen bij een God die groter is dan wij ons kunnen voorstellen.

Al deze ontdekkingen wijzen ook op een zeker logica.

God is volmaakt en Hij zal daardoor geen tegenstrijdige dingen kunnen en willen doen.

Gods voorzienigheid moeten we daarom proberen te formuleren in modellen met miljarden scenario's, waarin zowel Gods voorzienigheid als de vrije wil van de mens een plaats krijgt. Ik denk, dat God alles heeft kunnen voorzien maar dat Hij niet alles heeft willen voorzien. We hebben al eerder gezien, dat God zijn almacht tijdelijk heeft ingeperkt om zo aan de mens enige bewegingsvrijheid te gunnen. Ook heeft God tijdelijk zijn volkomen goedheid ingeperkt om aan de mens een vrije keuze te kunnen geven. Zo heeft God, denk ik, zijn voorzienigheid ingeperkt om zich te laten verrassen door de keuze die de mens in alle vrijheid kon doen. God heeft dan natuurlijk wel het einddoel voorzien en alle markante beslissingen heeft Hij doorgerekend, zodat binnen vooraf bepaalde grenzen zijn dynamische plan zou worden uitgerold. Miljarden scenario's, waarbij de keus van de mens vaak beslissend is geweest. Miljarden scenario's, waarin God als Vader, als Coach en als Tegenspeler van de mens is opgetreden. Vaders leren hun kinderen met vallen en opstaan lopen, fietsen, enzovoort. Coaches leren hun pupillen vanaf de zijlijn goede spelers te worden. Tegenspelers dagen volwassen mensen uit door tegenspel te bieden. Binnen het uitrollen van die miljarden scenario's blijft God actief bezig en Hij kan wisselende posities innemen. Hij kan als een arme, als een zieke en een verschoppeling onder ons verkeren. (Matteüs 25)

Omdat de mens in zonde is gevallen, is Jezus een mens geworden om zo ons los te trekken van Satan. Dit scenario had de drie-enige God al voor de grondlegging van de wereld voorzien en alle drie de Personen van de Drie-eenheid hebben toen al ingestemd met de oplossing.

Bijna iedereen stapt zomaar in een auto, ondanks dat de kans op een ongeluk reëel is. Zo denk ik ook dat God vol vertrouwen met de schepping is begonnen, wetende dat er een kleine kans was dat de mens in zonde zou vallen. God heeft aan de mens een vrije wil gegeven om zich te laten verrassen. Mocht dat verkeerd uitpakken, zoals geschied, dan kunnen we nu al geloven en constateren dat God bij machte al het verkeerde ten goede te laten keren. Het heilswerk is al grotendeels volbracht en het zal na de jongste dag helemaal in orde komen. God heeft dit perspectief voorzien en is daarom ontspannen aan zijn schepping begonnen. Na de zondeval kreeg Hij, kreeg met name Jezus, berouw. Telkens en telkens weer koos de mens voor de slechte scenario's. Daarop greep God hardhandig in met de zondvloed. Hij creëerde zo nieuwe kansen voor de mens. Zo heeft God telkens het goede voor de mens gezocht. Ondanks het kwade blijft God altijd het goede zoeken voor de mens. Als dat geen liefde is?

Met vriendelijke groet,
Nico Bakker

Beste Bert van Veluw,

In uw boek 'Waar komt **het kwaad** vandaan?' lees ik opnieuw heel interessante gedachten. Al eerder gaf ik op de eerste twee hoofdstukken een reactie, nu wil ik dat vervolgen met een reactie op hoofdstuk 3 **God is liefde: het morele kwaad**

Ook nu wil ik van achteren naar voren mijn commentaar geven.

Op blz. 128 vat u uw conclusie als volgt samen: "We kunnen zeggen dat echte vrijheid het grondeloze ofwel bodemloze van het menselijk hart noodzakelijk veronderstelt. Juist vanwege het feit dat er voor het kiezen en doen van kwaad geen reden, geen motief, geen grond is, kan een mens pas echt vrij daarvoor kiezen en is hij ook helemaal en ook helemaal alleen zelf verantwoordelijk voor die keuze".

In de Bijbel lees ik met name in de proloog en in de epiloog iets anders.

Daarin is Satan duidelijk aanwezig.

In de proloog zien we dat Satan Adam en Eva weet te verleiden.

In de epiloog lezen we dat uiteindelijk Satan zal worden afgevoerd naar de poel van vuur en zwavel, waarin hij al zijn macht zal kwijtraken.

Daarna zullen de mensen opnieuw kunnen kiezen, waarbij hun vrije wil niet opnieuw door satan getoetst zal kunnen worden.

Ik denk dan ook dat zowel Satan als de mens verantwoordelijk is voor het kwaad.

Satan reikte de mens een reden aan. Hij suggereerde de mens dat hij gelijk aan God zou worden als hij van de vrucht van de verboden boom zou eten.

Door die suggestie ontstond er in de mens een verlangen om gelijk aan God te worden.

Satan reikte zo de mens een goede reden, een goed motief en een goede grond aan om van de verboden vrucht te eten.

In de eerste hoofdstukken van Genesis lezen we over Kaïn en Abel en over Lamech.

Kaïn ruimde Gods lieveling Abel uit de weg. Hij duldde geen concurrentie.

Lamech bralde: "Wie mij verwondt, die sla die dood, zelfs wie mij maar een striem toebrengt. Kaïn wordt zevenmaal gewroken, Lamech zevenenzeventigmaal." (Genesis 4:23)

Door de sluwe ingeving van Satan is de mens God gaan zien als een Tegenstander.

De mens wilde vanaf dat moment God van Zijn troon stoten, om er zelf plaats op te kunnen nemen.

De mens werd opstandig en ontwikkelde daardoor redenen, motieven en gronden om de goede God te gaan haten.

God schiep de mens goed, met een vrije wil en een goed functionerend geweten.

Ik denk dat vanaf het begin God zijn wetten in het hart van de mens heeft geschreven.

Als we daarover in het Nieuwe Testament lezen (Hebreeën 8:10), dan is God bezig met herstelwerk.

In het begin, denk ik, heeft God zijn wetten al aan de mens gegeven.

God wandelde immers samen met Adam en Eva in de koelte van de avond in het paradijs.

Ik veronderstel dat ze samen heel veel hebben besproken en dat daarbij God zeker zijn huisregels ter sprake heeft gebracht.

De mens is dan ook zeker verantwoordelijk voor zijn verkeerde keus, maar de Satan gaat zeker niet vrijuit.

Hangend aan het kruis heeft Jezus Christus de Satan verslagen.

Ik denk dat deze daad in de heilsgeschiedenis een voorwaardelijke daad is geweest.

Eerst moest Satan worden verslagen voordat er een nieuwe hemel en aarde kon komen.

Eerst moest Satan definitief aan banden worden gelegd, voordat God in zijn heilsplan de vervolgstappen kon zetten.

Uit Jezus' worteling in Getsemane weten we dat God de Vader geen andere mogelijkheid zag om de wereld te verlossen dan via het kruis. Zijn Zoon moest de Satan verslaan, waarbij Hij tijdelijk zijn lichamelijke leven gaf om zo de kracht van zijn Geest te laten zien. Lichamelijk brak Jezus, Geestelijk kwam Hij ongebroken uit de strijd en triomfeerde op die manier glansrijk over Satan.

U haalt de volgende twee teksten uit Jeremia en Marcus aan:

“Arglistig is het hart boven alles, ja, verderfelijk is het; wie kan het kennen?” (Jeremia 17:9)

“Want van binnenuit, uit het hart der mensen, komen de kwade overleggingen, hoererij, diefstal, moord, echtbreuk, hebzucht, boosheid, list, onmachtigheid, een boos oog, godslastering, overmoed, onverstand. Al die slechte dingen komen van binnen uit naar buiten en maken de mens onrein.”(Marcus 7:21-23)

Dit zijn teksten waarin Satan en al zijn demonen niet in voorkomen.

Toch heeft Jezus veel demonen uitgedreven en Hij heeft zijn discipelen opgedragen dit ook te doen.

In de Bijbel wordt met veel ontzag over Satan gesproken: heerser van deze wereld (Johannes 14:30), vorst van de demonen (Matteüs 12:24), heerser over de machten in de lucht (Efeziërs 2:2) en als machthebber van de duisternis van deze wereld (Efeziërs 6:12).

In Efeziërs 2:2 lezen we dat in alle ongehoorzame mensen een kwade geest werkzaam is.

In alle wedergeboren mensen werkt de heilige Geest op een dusdanige manier dat er telkens nog een strijd te strijden is en dat ieder waakzaam moet blijven (Efeziërs 6: 10-18).

Satan blijft ook voor de gelovigen een grote verleider.

Dat is op te maken uit onder andere de volgende woorden van Petrus: ‘Ananias, waarom heb je je door Satan laten misleiden en heb je de heilige Geest bedrogen door een deel van de opbrengst van het stuk grond achter te houden?

Terugbladerend wil ik nu ingaan op het hoofdstuk **Hebben mensen redenen om kwaad te doen?**

Ik denk dat de situatie rond Adam en Eva uniek is geweest. Zij waren zonder zonde en zijn vervolgens ongehoorzaam geweest.

De zondeval is een korte schets, maar het spreekt boekdelen.

Neem alleen al dat ene zinnetje: Ze (Eva) plukte een paar vruchten en at ervan. Ze gaf ook wat aan haar man, die bij haar was, en ook hij at ervan (Genesis 3:6b).

We zien dat Eva niet eerst met Adam is gaan praten om samen te overleggen.

Ook zien we dat Adam en Eva hun keuze, het al of niet eten van de vrucht, niet even hebben geparkeerd om eerst met God daarover te spreken.

God kwam dagelijks langs, dus die mogelijkheid was aanwezig.

Maar nee, eerst maakte Eva zich los van Adam door zonder overleg van die vrucht te gaan eten.

Vervolgens maakten Adam en Eva zich los van God, om zonder Hem in vertrouwen te nemen van die vrucht te nemen.

Zowel Adam en Eva waren op dat moment kortetermijndenkers. Als ze al de toegezegde straf in hun overwegingen hebben betrokken, dan bleek de verleiding om als goden te kunnen zijn (Genesis 3:5) hen op dat moment méér te hebben aangesproken.

Zo maakten Adam en Eva zich los van God.

Maar dat niet alleen, omdat ze luisterden naar de Tegenstander werden ze slaven van die Tegenstander. Zonder Gods ingrijpen zou het dan van kwaad tot kwaad zijn gegaan en zou heel Gods schepping in de handen van Satan zijn gevallen.

Alle slaven van Satan kiezen het kwaad om het kwaad.

Een verlichtingsdenker als Kant vindt dit onvoorstelbaar. Volgens hem handelt de mens alleen uit motieven van het zelfbehoud. (AHvV blz. 127)

Als christenen weten we dat ons behoud alleen in Christus te vinden is. Na de zondeval moest de mens opnieuw leren wat goed en kwaad was en die regels moesten hem van buiten onze werkelijkheid worden aangezegd. Daarom ontrolt God Zijn heilsgeschiedenis met het aanbieden van beschermende goede leefregels.

Is de keuze voor het kwaad echt op niets gegrond? Is die keuze echt ongegrond?
Laten we daarvoor kijken naar wat er rondom de kruisiging van Jezus is gebeurd.
De Schrift zegt: "Zij hebben Mij **zonder reden** gehaat." (Johannes 15:25)
Mee uit deze tekst concludeert u het volgende:

Maar juist omdat we geen enkele *reden* hebben het kwaad te kiezen zijn we nergens door gedwongen. Als we namelijk voor onze keuzes voor het kwaad toch nog redenen zouden hebben, dan zouden we ons daardoor gedreven of daaraan gebonden kunnen voelen. Juist omdat we geen reden hebben voor het kwaad en toch het kwaad *kunnen* kiezen, zijn we echt vrij. (AHvV 128)

Als we de situatie rond de kruisiging bekijken, dan wisten de mensen echt niet meer waar ze mee bezig waren. Jezus riep dan ook uit: "Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen".

Rond de kruisiging trekken God de Vader en God de Heilige Geest zich terug.

Niet alleen trekken zij hun Handen af van Jezus, maar ook van de omstanders.

Op dat moment moeten de omstanders Gods algemene genade ontberen en daardoor krijgt Satan alle kans. Zo weet Satan de menigte op te zwepen tot de venijnigste insinuaties:

- 'Jij was toch de man die de tempel kon afbreken en in drie dagen weer opbouwen? Als je de Zoon van God bent, red jezelf dan maar en kom van het kruis af!' (Matteüs 27:40)
- 'Anderen heeft hij gered, maar zichzelf redden kan hij niet. Hij is toch de koning van Israël, laat hij dan nu van het kruis afkomen, dan zullen we in hem geloven. Hij heeft zijn vertrouwen in God gesteld, laat die hem nu dan redden, als hij hem tenminste goedgezind is. Hij heeft immers gezegd: "Ik ben de Zoon van God" ' (Matteüs 37:42-43)

Hier zien we dat de Rechtvaardige door de onrechtvaardigen veroordeeld wordt.

Hier vindt de omkering van alle waarden plaats.

De enig Rechtvaardige, die mensen genas, doden deed opstaan en voor alle mensen slechts het goede zocht, werd door onrechtvaardige mensen aan een schandpaal genageld.

Wat een walgelijke, brute daad.

Is dit dan de manifestatie van de vrije wil?

Kiezen de mensen hier echt vrij?

De mensen die hier kiezen, hebben Hem **zonder reden** gehaat.

Zij haten Hem zonder enig motief.

Hun haat was ongegrond.

En toch **haten** ze Hem.

Is dit niet de ultieme haat? Hatens zonder enig motief?

Zien we hier niet de gevallen mens, die geen kant meer op kan?

De gevallen mens, die alles haat wat goed is.

Ik denk dat we hier de gebonden mens zien, die alleen maar kan haten.

De gevallen mens *kan* niet meer kiezen voor het kwaad, hij kiest alleen maar voor het kwaad.

Onder aan het kruis zien we de gevallen mens staan.

Parmantig staat de mens daar te schreeuwen, maar hij is slechts een werktuig in Satans handen.

Wat een onttakeling!

Adam en Eva hadden een vrije wil, maar door de zondeval is deze vernietigd.

Rond de kruisiging zien we dat het beste, omdat God zich dan heeft teruggetrokken.

De gevallen mens heeft geen vrije wil meer.

Maar omdat God zijn schepping niet loslaat, komt Hij met zijn algemene genade naar de mens toe.

God laat zijn zon immers opgaan over goede en slechte mensen en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. (Matteüs 5:45b)

Ik denk dan ook dat God met zijn algemene genade naar de mensen en naar de wereld toekomt en dat Hij daardoor de wereld onderhoud en Zijn heilsplan uitwerkt.

Die algemene genade is geen constante stroom van Gods goedheid.

Zoals God de zon periodiek laat opgaan, zo komt zijn algemene genade in golven over de wereld.

Of nog anders gezegd, zoals de regen in vlagen valt zo strooit God in vlagen zijn algemene genade uit over de wereld.

De keerzijde van dit plaatje is, dat Satan bij vlagen grote invloed kan uitoefenen.

In de wereldgeschiedenis is dat aan te wijzen. Hitler, Stalin en Mao hebben daar gebruik van kunnen maken. Zij zagen kans om veel mensen op hun hand te krijgen die onmenselijk wreed zijn opgetreden.

Zoiets gebeurt telkens als God zich terugtrekt.

Dat zagen we het helderst tijdens de kruisiging van Jezus Christus.

Dat zien we telkens weer gebeuren.

De mensen vragen dan: Waar is God?

Dan proberen mensen hun eigen verantwoordelijkheid te ontlopen.

Want zelfs dan valt er te kiezen.

Ik denk dan ook dat **alleen in de duisterste periode** van de geschiedenis de mens **niets** te kiezen had.

Dat was tijdens de kruisiging.

Toen trok God zich helemaal terug.

Toen ontstond er een helse situatie waarin Satan de mensen helemaal op zijn hand kreeg.

Door Jezus' overwinning is die situatie totaal verandert.

Op grond van die overwinning, die na de zondeval wél was voorzien, draagt God door zijn algemene genade de schepping.

Door die algemene genade wordt de keuzevrijheid van iedereen min of meer hersteld.

Zo kan het komen dat veel niet-christenen beter leven dan christenen.

Tim Keller typeert in zijn boek '**In alle redelijkheid** Christelijk geloof voor welwillende sceptici' de kerk als volgt: "De kerk is een ziekenhuis voor zondaars, geen museum voor heiligen (blz. 71).

Verderop schrijft hij zelfs: "Ik zou zelfs zeggen dat kerkgangers over het algemeen in moreel en psychologisch opzicht zwakker zijn dan mensen die niet naar de kerk gaan (blz. 243).

God strooit zijn algemene genade uit over alle mensen.

Ik denk dat het ten tijde van het Oude Testament net iets anders lag. God trok zijn volk Israël voor. Hij zegende het volk als het gehoorzaam was. Hij strafte het bij ongehoorzaamheid.

In die leerfase liet God op materieel niveau duidelijk de relatie zien: Wie ongehoorzaam is verdient straf, wie wel gehoorzaamd ontvangt beloning.

In het Nieuwe Testament is straf en beloning meer komen te liggen op het geestelijke niveau, omdat we weten dat onze werken ons zullen navolgen.

Na de jongste dag zullen we zien dat onze werken hier er echt toe hebben gedaan.

In Zondag 3 van de Catechismus leren we dat wij zo verdorven zijn, dat we helemaal onbekwaam zijn tot iets goeds en uit zijn op elk kwaad. Behalve als wij door de Geest van God opnieuw geboren worden, dan verandert dat totaal.

Ik denk dat God door zijn Geest de hele schepping draagt. Door de algemene genade kunnen we wel iets goeds doen en zijn we niet altijd uit op alle kwaad. Om de algemene genade te onderkennen moeten we telkens naar het kruis kijken. Zodra God zijn algemene genade terugtrekt, komt onze ware aard aan het licht. Ik stond daar te schreeuwen aan de voeten van het kruis.

Zo zit ik in elkaar. Alleen door de werking van de Geest van God verandert dat.

Als christenen mogen we blij zijn dat God ook niet-christenen een geweten geeft, zodat ze echt kunnen kiezen. Hij geeft aan elk mens een moreel inzicht, zodat Hij elk mens verantwoordelijk kan stellen voor zijn daden.

Omdat iedereen een geweten heeft en keuzes kan maken, zal God niemand ontoerekeningsvatbaar verklaren.

Verder terugbladerend schrijft u over het **determinisme** bij Calvijn.

De predestinatieleer veronderstelt dat God sommigen voor zichzelf heeft uitgekozen voor behoud en dat Hij alle anderen bestemde tot het eeuwig verderf.

Als mensen ingaan op Gods genade, doen ze dat alleen omdat ze hiertoe voorbestemd zijn.

Bij de uitwerking van dit idee is onze verantwoordelijkheid niet doorzichtig te maken.

Naar aanleiding van de gevoerde discussie schrijft U:

Bovendien kan ‘inconsistentie voor lief nemen’ nooit een begaanbare weg zijn, voor de theoloog niet, maar ook voor de gelovige niet. Als ‘wij logische inconsistentie voor lief nemen “wanneer de Schrift ons daartoe noopt”’, zo zegt Brümmer in zijn reactie op dit punt, dan zijn wij ook vrijgesteld van de verplichting om de logische consequenties van stellingen, die wij op grond van de Schrift voor waar houden, voor onze rekening te nemen! (...) Natuurlijk is onze kennis beperkt. (...) Wij weten niet meer over God dan datgene wat Hij in de Schrift aan ons openbaart. In overeenstemming met de *docilitas* zijn wij echter verplicht om datgene wat de Schrift ons leert voor waar te houden! Hieruit volgt echter niet dat wij ook iedere interpretatie van datgene wat de Schrift ons leert, voor lief te nemen – vooral niet als deze interpretatie innerlijk tegenstrijdig is! God spreekt zichzelf nooit tegen. Daarom mogen wij ons nooit neerleggen bij interpretaties van Zijn Woord die uitgaan van de veronderstelling dat Hij dat wel zou doen. Innerlijke tegenstrijdige interpretaties van Gods Woord, maken dat woord tot onzin en kunnen daarom nooit gerechtvaardigd worden met een beroep op de *docilitas*! (AHvV blz. 113)

Calvijn noemde de predestinatieleer ‘huiveringwekkend’ (AHvV blz. 112)

Ik denk dat we Gods uitverkiezing moeten zien in het werk van Jezus Christus.

Hij is de Uitverkorene die ons voorgaat. Wij leven in Hem en door Hem.

God draagt zijn hele schepping in Hem en door Hem.

Via Jezus Christus komt de hele schepping tot Zijn doel.

Jezus Christus heeft nu al alle macht ontvangen in de hemel en op de aarde.

Op de jongste dag zal Hij een grote stap zetten, zoals dit in Gods heilsplan is voorzien.

Dan zullen alle mensen opstaan en iedereen zal een onsterfelijk lichaam ontvangen.

Wat zal er daarna gaan gebeuren?

In mijn werkstuk ‘Wat is de late-alverzoening?’ (Zie onder reactie 16 van www.paradijsthesen.nl) heb ik proberen te schetsen wat er op grond van diverse Schriftplaatsen gaat plaatsvinden.

Ik veronderstel dat God dezelfde zal blijven.

Na de zondvloed en na de Babylonische ballingschap gaf Hij mensen opnieuw een kans.

In de Bijbel ontdekken we een vast patroon: God geeft de mensen kans na kans.

Ik denk dat God dit aan het begin van de jongste dag ook zal doen.

Zie verder mijn werkstuk.

U gaat bewust niet in op de vraag of alle mensen behouden zullen worden. (AHvV blz. 116)

Dat vind ik jammer, omdat ik rondom dit vraagstuk een logische inconsequentie opmerk.

Hoe kan een God die liefde is, zoveel mensen aan hun lot overlaten?

Voor eeuwig nog wel, in een door Jeroen Bosch geschilderde helse omgeving.

Hoe kan Jezus Christus als overwinnaar van de wereld, zoveel mensen in de handen van Satan laten?

Heeft Hij dan niet alles gewonnen?

Of laat Hij zijn winst liggen?

De vraag stellen is haar beantwoorden.

Ik denk dat met het idee van de late-alverzoening veel logische inconsequenties verdwijnen.

U komt met enkele logische vragen:

- Waarom heeft God niet bij iedereen de wil vernieuwd? (AHvV blz. 114)
- Hebben we dan toch een willekeurige God, die de een wel en de ander geen vernieuwing schenkt? (AHvV blz. 114)
- Als we daarentegen zouden stellen dat God uiteindelijk wel bij iedereen (nu of in de toekomst) de wil zal vernieuwen, zouden we kunnen vragen waarom Hij dat al niet veel eerder heeft gedaan. Dan was toch een heleboel kwaad voorkomen? (AHvV blz. 114)

De gelijkenis van de verloren zoon is heel bekend. De vraag die daarbij gesteld kan worden is: Waarom heeft de vader de jongste zoon laten gaan? Als hij dat had weten te beletten, had hij toch een heleboel kwaad voorkomen?

Een leerproces kan hard zijn. De jongste zoon kwam er gelouterd uit.

De eerste twee vragen, denk ik, stellen we te vroeg.

Deze vragen mogen we stellen aan het einde van de jongste dag, als alle knie zich buigt voor de HEER en als iedereen God zal loven.

Over de relatie tussen **Gods voorzienigheid en de vrije wil** is al veel gezegd.

Wie alle nadruk legt op Gods voorzienigheid komt uit bij het determinisme.

God stuurt daarbij alles en Hij delegeert niets.

De mens heeft dan niets meer te kiezen, hij is niet meer dan een marionet.

De Bijbel spreekt anders. Zij spreekt duidelijk over zowel Gods voorzienigheid als over de verantwoordelijkheid van de mens. Deze twee zijn weliswaar moeilijk met elkaar te rijmen.

Toch wil ik eerst een poging doen, om daarna terug te komen op subhoofdstuk **3.2 De vrije wil als oorzaak van het kwaad**.

Ik denk namelijk dat als bijvoorbeeld de Mattheüs Passion wordt uitgevoerd de dirigent aan alle deelnemers enige improvisatieruimte geeft. Ik heb eens een zanger horen zeggen dat Hij tijdens het zingen zijn hele ziel en zaligheid in de tekst kon leggen. Terwijl je nauwkeurig de partituur volgt, is het kennelijk mogelijk om daarin een stuk vrijheid te ervaren.

Eenzelfde soort vrijheid kan een filmacteur ervaren. De regisseur bepaalt aan de hand van het script de hoofdlijnen, maar een goede auteur weet er echt iets van te maken. Binnen de marges van het script kan en mag hij zich uitleven.

Dergelijke vrijheden bloeien op als de dirigent en de zanger, de regisseur en de filmacteur, beiden het allerbeste ervan willen maken en als zijn beide op dezelfde lijn zitten.

Indien de zanger de dirigent bewondert, dan zal dat snel lukken.

Als een filmacteur ontzag en bewondering heeft voor de regisseur, denk ik, wordt het gezamenlijke resultaat beter.

Voor de zondeval was in het paradijs de situatie ideaal. Adam en Eva bewonderden God en hun relatie met God was optimaal. Zij kenden God en zij wisten wat ze moesten doen.

Ik denk dat God voor Adam en Eva een grote Regisseur is geweest en dat tijdens hun wandelingen in de avondkoelte over het als maar voortschrijdende werk is gesproken.

Na de jongste dag komt die optimale situatie terug. Uiteindelijk zal iedereen God bewonderen en slechts willen doen wat Hij goed vindt. Dit met behoud van de eigen vrije wil.

In uw beschrijving van het eschatologisch probleem in het kader van de 'free-will-defence' merkt u terecht op dat de hele geschiedenis een leerschool is geweest om de mensheid door schade en schande in moreel opzicht wijs te maken. (AHvV blz. 93-94)

Ik denk dat daarbij ook de hel een functie heeft. Alle ongelovigen zullen op de jongste dag de hel verlaten, omdat zij zullen opstaan. De ervaringen die zij in de hel hebben opgedaan, zullen zij met de anderen delen. Die ervaringen zullen zo afschrikwekkend zijn dat deze ook een bijdrage zullen leveren aan het morele bewustzijn van alle opgestane mensen.

Met het voorbeeld van de zanger en de filmacteur nog in het geheugen, wil ik eerst een overstap maken naar **Gods uitverkiezing**. Een zanger wordt gevraagd voor diverse uitvoeringen, de ene keer speelt hij de hoofdrol, de volgende keer een bijrolletje. Een filmacteur kan vele personages gespeeld hebben in heel veel diverse film.

Wie later terugkijkt op zijn carrière, zal constateren dat hij leuke en minder leuke, moeilijke en heel moeilijke stukken gespeeld heeft.

Zo zal het ook gaan als wij na een hele lange tijd na de jongste dag terug zullen kijken.

We zullen dan zien dat God ons verschillende rollen heeft toegedacht, en dat wij in vergelijking met anderen er niet slecht zijn afgekomen. Waarschijnlijk zal die vergelijking ons wel tot de conclusie brengen dat God alle rollen eerlijk heeft verdeeld.

Ook Jacob en Esau zullen dan waarschijnlijk tot die conclusie komen.

In het eerste bedrijf van de geschiedenis verkiest God, maar in alle daarop volgende bedrijven zal God eveneens door verkiezing onderscheid en variatie aanbrengen.

God regeert van eeuwigheid tot eeuwigheid, van de ene tijdperiode naar de andere.

Al direct na het begin van de jongste dag zal de tijd er niet meer toe doen, want dan hebben voor wat dat betreft de zon en de maan niet meer nodig. Want vanaf dat moment leven we weer met het eeuwigheidsperspectief voor ogen.

Gods uitverkiezing moeten we dus pas later beoordelen.

Als we nu al Gods uitverkiezing beoordelen dan vinden we het allemaal onrechtvaardig.

Maar juist Gods uitverkiezing dwingt ons zo om langetermijndenkers te worden.

Nu terug naar het kwaad en onze vrije wil.

Ik denk dat we daarbij de volgende drie situaties moeten onderscheiden:

1. God dirigeert direct het leven. De heilige Geest dwingt je Gods weg te gaan en Zijn plannen met jou uit te voeren.

In deze situatie speel je een rol en al spelend ben je voor de 100% verantwoordelijk voor de uitvoering.

Ik denk dat God op momenten bij de uitvoering van Zijn heilsplan mensen zo heeft gegrepen dat ze niet anders konden dan Zijn plan uitvoeren. Als ik de geslachtregisters van Jezus lees, dan ontkom ik niet aan de indruk dat God alles stevig in handen heeft gehad.

Na de zondeval heeft God zo mensen ingeschakeld door hun wil om te buigen naar Zijn wil. God dirigeerde zo op die momenten hun leven, waarbij hun vrije wil begrensd werd.

Maar net zoals bij die zanger van de Mattheüs Passion konden al die mensen hun ziel en zaligheid leggen in de uitvoering van hun taak.

Voor de zondeval leefden Adam en Eva in volkomen harmonie met God. Met passie gebruiken ze hun vrije wil om Hem te dienen.

Na de jongste dag komt die situatie terug, als Jezus alles in allen zal zijn.

Na de zondeval kwam God direct met de moederbelofte. Als voorschot op Jezus' overwinning aan het kruis kwam God toen al met Zijn genade. De algemene genade maakte het mogelijk dat mensen opnieuw konden kiezen.

Wij moeten beseffen, als God de vloek niet had weggenomen en ons in Satans handen had gelaten, dat wij dan niet meer zouden kunnen kiezen omdat Satan de vrije wil verwoest.

2. God trekt zich meer of minder terug en geeft zodoende Satan speelruimte.

Terwijl Jezus aan het kruis hing, trok God zich helemaal terug.

Satan kreeg zo de vrije hand en er gebeurde iets wat te verschrikkelijk is voor woorden.

Wat lieten de mensen rondom het kruis zich meeslepen.

Ze wisten eigenlijk helemaal niet meer wat ze deden. Ze waren volkomen in Satans handen.

Jezus zag dit gebeuren en Hij bad: "Vader, vergeef het hun want ze weten niet wat ze doen."

Op dat enkele moment dirigeerde Satan het leven van de omstanders.

Zij hadden geen vrije wil meer. Volkomen slaaf van Satan.
Maar ook toen konden zij hun ziel en zaligheid leggen in de uitvoering van Satans plan.

Vanaf de zondeval tot aan de kruisiging heeft Satan veel speelruimte ontvangen.
Tijdens de zondvloed was er nog maar één gezin over waarmee God verder wilde.
Gods uitverkoren volk loopt langs afronden, waarbij ze telkens verkeerd kiezen.
Enkel door Gods ingrijpen heeft Hij Zijn heilsplan voltooid.
In die situatie hadden alle volkeren rond Israël eigenlijk weinig te kiezen. God zag niet naar hen om. Desondanks verzekerde God aan alle drie de aartsvaders dat in hen alle volkeren gezegend zouden worden.
Die zegen is niet anders mogelijk, dan dat we dat op de lange termijn gaan leren zien.
Na de jongste dag zullen ook al die volkeren opstaan.
Dat is alvast hun eerste zegen.
Vervolgens zullen ze een herkansing krijgen, nu de hele geschiedenis voor hen openligt.

3. God stort op de eerste Pinksterdag zijn heilige Geest uit en Hij geeft Zijn discipelen de opdracht om het Evangelie aan alle volkeren te verkondigen.
Vanaf dat moment, waarschijnlijk al vanaf Jezus' overwinning aan het kruis, is Satan gebonden. Vanaf dat moment wil God alle volkeren bereiken, en dat zal Satan niet tegen kunnen houden.

De heilige Geest werkt Gods wil in de harten van gelovigen.
Door het lezen van Zijn Woord en het gebruiken van de sacramenten bewerkt God bij al Zijn volgelingen de wedergeboorte.
Bij wedergeboren christenen werkt de vrije wil optimaal.
Zij kunnen opnieuw kiezen tussen goed en kwaad.
Zij zullen vallen en opstaan. Zelfs Paulus had daar last van. (Zie AHvV hoofdstuk 3.3)
Maar alle gelovigen mogen putten uit Jezus' toegerekende gerechtigheid.
Ondanks ons vallen en opstaan blijven we Zijn kind, omdat Hij dat allemaal heeft voorzien en ondanks al onze zonden van ons blijft houden.

Na het begin van de jongste dag zullen we precies zien wat kwaad is en wat niet.
In de leerschool van de geschiedenis zal God onze Leraar worden, en Hij zal ons eerst uitnodigen om onze eigen mening te geven. Daarna zal Hij ons zo nodig corrigeren.
In dat perspectief zien we dat God al het kwade ons ten goede laat keren.

De metafoor van "Schaakgrootmeester" van Peter Geach spreekt mij zeer aan. (AHvV blz. 94)
Hij concludeert: "God kent alle mogelijke zetten vooruit en weet ook al onze zetten zo te beantwoorden dat Hij precies uitkomt waar Hij wil, zonder de vrije wil van zijn schepselen uit te schakelen. Er zijn dus zetten van ons die meewerken, maar ook die Zijn plan tegenwerken."
Ik vind dit een mooi idee, maar ik denk dat het allemaal iets ingewikkelder ligt.
Ik denk dat God voor de grondlegging van de wereld miljarden scenario's heeft voorzien.
Op hoofdlijnen heeft Hij deze doorgerekend, zodat Hij zeker was over het eindresultaat.
Zonder goed eindresultaat was Hij niet aan de schepping begonnen.
Dat zou moreel tegenstrijdig zijn met al Zijn goede eigenschappen.
God wist bij voorbaat dat Hij in staat was om al het kwade ten goede kon laten keren.
Vandaar dat Hij de mens een vrije wil heeft gegeven. Het eindresultaat zal hoe dan ook fantastisch worden. Daar staat de Schepper van hemel en aarde garant voor.

Met vriendelijke groet,
Nico Bakker

Beste Bert van Veluw,

In hoofdstuk 4 van uw boek 'Waar komt **het kwaad** vandaan?' komt u tot een afronding.

Een afronding met een open einde, want u schrijft daarin onder andere:

- Het is nu aan anderen aan te geven waar dat verbetering behoeft. (AHvV blz. 430)
- Of dit model inconsistenties bevat, zullen anderen nu uit moeten maken. Ik geef het daarvoor graag in bespreking. (AHvV blz. 431)

In mijn verdere commentaar wil ik ook weer van achteren naar voren gaan werken en

ik wil beginnen met uw eindconclusie en daarna iets zeggen over de engelenval.

Daarna wil ik dit hoofdstuk 4 verder becommentariëren.

Eindconclusie

U schrijft daarover het volgende:

Aan het eind van ons hele onderzoek kunnen we dus zeggen dat er kwaad in de wereld is, omdat God wezens met een vrije wil heeft geschapen met als doel om zijn liefde te kunnen laten ervaren. Dit verklaart waarom er naast een almachtige en volmaakte goede God een wereld met kwaad is. (AHvV blz. 429-430)

Eerder schreef u echter het volgende:

Toch is ook deze positie niet geheel bevredigend. In de eerste plaats maakt deze verklaring het kwaad tot zinvol kwaad. Dan is het echter geen kwaad meer maar ergens goed voor. Dit kan wel een klein gedeelte van het bestaan van natuurlijk kwaad rechtvaardigen, maar is geen verklaring voor ál het natuurlijke kwaad. Als dit namelijk het bestaan van het natuurlijk kwaad in zijn geheel zou verklaren, dan zou het kwaad in het eschaton ook in bepaalde mate noodzakelijk blijven. Dat gaat echter in tegen de christelijke toekomstverwachting. (AHvV blz. 422)

Kennelijk kwalificeert u het huidige kwaad in de wereld als zinvol en als een noodzakelijk leerproces.

De mens met een vrije wil heeft zo iets te kiezen en kan zo liefde leren ervaren.

Na de jongste dag is het kwaad niet meer nodig, omdat we genoeg geleerd hebben.

Maar ook dan zal een mens een vrije wil hebben, omdat anders de mens niet kan liefhebben.

Ik denk dat de situatie die na de jongste dag zal ontstaan vrij veel zal gaan lijken op wat er voor de zondeval in het paradijs gebeurde.

Ik veronderstel dan ook dat Adam en Eva in die situatie God en elkaar hebben liefgehad, ondanks het feit dat er nog van enige zonde sprake was.

Vandaar dat ik denk dat de 'vrije wil' zich kan ontwikkelen en verder kan groeien in een situatie waarbij **niet** gekozen hoeft te worden tussen kwaad en goed.

Bij Bonhoeffer heb ik het volgende gelezen:

Ja, vrijheid is immers daar, waar de **wil** ja zegt tegen God, maar dan ook werkelijk tegen *God*, niet tegen een afgod. Daardoor wordt de mens onvrij, omdat hij zich aan het aardse bindt. Maar bindt hij zich werkelijk aan God, dan wordt hij echt vrij van het aardse. Door gehoorzaamheid – vrij! (Dietrich Bonhoeffer, Een thematisch dagboek blz. 195)

Alleen de gelovige is gehoorzaam en alleen de gehoorzame gelooft.

(Dietrich Bonhoeffer, Een thematisch dagboek blz. 191)

Liefhebben is geloven, vertrouwen en gehoorzamen.
Liefhebben is dan ook niet los verkrijgbaar.
Ook de 'vrije wil' is ondergeschikt aan het liefhebben en gehoorzamen.
Want juist in het gehoorzamen aan God ligt onze vrijheid.

Stel dat een juf tegen de kinderen in haar klas zegt dat zij hun la moeten opruimen, dan zullen al die kinderen dat op hun eigen manier doen. Wie later langs al die laatjes loopt, zal een grote verscheidenheid zien.

Als een volgende keer de juf er de instructie aan toevoegt dat het rekenschrift bovenop moet liggen omdat dat schrift het eerst aan de beurt is, dan leren de kinderen zo om oog te krijgen voor het programma dat volgt.

Met dit simpele voorbeeld wil ik aangeven dat kinderen kunnen groeien in het gehoorzaam zijn, zeker als ze de bedoeling van de gegeven instructies gaan begrijpen.

Zo denk ik ook dat vóór de zondeval Adam en Eva in liefde, vertrouwen en gehoorzaamheid zijn gegroeid. Hun omgang met God deed hen groeien.

Voor de zondeval gebruikten Adam en Eva hun 'vrije wil' om God te gehoorzamen.

Door de zondeval is deze gave 'vrije wil' verwoest.

Zo erg zelfs, dat alle mensen ertoe neigen om God niet meer te gehoorzamen.

De mens heeft weliswaar zicht gekregen op 'goed en kwaad', maar het ontgaat bijna alle mensen dat **alleen** het gehoorzaam zijn aan God goed is. Wie God niet kent en bij Hem wegloopt, kan geen goed meer doen. Want zo iemand kan niet meer luisteren naar Gods wil.

De zondeval is dan ook een grote catastrofe.

Alleen door Gods initiatief bewerkt Hij onze verlossing.

Na de zondeval is het dan ook onmogelijk om met gebruikmaking van onze 'vrije wil' Gods liefde te ervaren, omdat we daarvoor eerst wedergeboren moeten worden.

Ook onze 'vrije wil' moet eerst worden vernieuwd, voordat we God kunnen ervaren.

Na de zondeval houdt God Zijn schepping in stand.

Er ontstaat een soort balansstoestand, waarbij God het kwaad toelaat maar deze ook beperkt.

Deze beperkende actie hebben we leren zien als algemene genade.

Zonder die algemene genade zou er geen leven meer mogelijk zijn geweest.

Geen boom, struik of plant zou nog kunnen groeien. Geen dier zou kunnen ademen.

Geen mens zou in leven kunnen blijven.

Die algemene genade werkt ook door in de geest van mensen, tot in het bewustzijn, tot in het geweten. De gevallen mens krijgt daardoor zicht op goed en kwaad.

Weliswaar vertroebeld, omdat hij in wezen slaaf van Satan is geworden.

Maar via de algemene genade begint God aan elke mens te trekken, omdat Hij geen enkel mens wil loslaten. Zo maakt Hij ieder mens onrustig, omdat van tijd tot tijd iedereen goed en kwaad onder ogen zal moeten zien en zich dan zal afvragen wat de zin van dit alles is.

God voert Zijn heilsplan in diverse stappen uit.

Naast de algemene genade gaat God speciaal aan de gang met Zijn uitverkoren volk.

In de weg van verkiezing laat Hij ons Zijn specifieke genade zien. God kiest een volk uit om aan alle andere volkeren te laten zien wie Hij is. Zo maakt Hij een duidelijk onderscheid, met onder andere als doel al die andere volken jaloers te maken. Want uiteindelijk wil God door dat ene volk alle andere volken zegenen. Dat verklaarde God aan al de drie aartsvaders.

Daarom kunnen we wel zeggen dat bij Gods uitverkiezing van Zijn volk er een hele nieuwe situatie is ontstaan.

Het volgende markante omslagpunt is wel Jezus' kruisiging en Zijn opstandig, waarna op Pinksteren de heilige Geest werd uitgestort.

Ik denk dat in elke periode de 'vrije wil' door factoren van buiten anders beïnvloed is.

Dit wil ik in enkele stappen toelichten:

1. Voor de zondeval stond de 'vrije wil' helemaal in dienst van het gehoorzamen, vertrouwen en liefhebben van God.
2. Na de zondeval werd de mens geconfronteerd met goed en kwaad, omdat God de mens laat merken dat Hij hem vasthoudt.

We zien dat God zich in de periode na de zondeval nogal terugtrekt, zodat de mens op zichzelf wordt teruggeworpen. Tot aan het moment waarop God Abraham riep, zijn er maar weinigen geweest die in God geloofden. Adam en Eva, want bij de geboorte van Enos gingen zij, en de mensen bij hen, God weer aanroepen. Henoch wandelde met God. Maar ten tijde van de zondvloed vond God alleen in Noach een rechtvaardige.

Volgens enkele rekenaars leefden er vóór de zondvloed al enkele miljarden mensen.

Bij zo'n getal is slechts één rechtvaardige bedroevend weinig.

Maar die ene rechtvaardige is voor God wel voldoende om naar Zijn doel toe te werken.

Dit even terzijde.

Tot aan Abraham zien we dat mensen met een 'vrije wil' nauwelijks voor God kiezen.

Zelfs de zondvloed heeft daar geen keer in kunnen brengen.

3. Met Gods uitverkiezing van Abraham gaat God het heel anders aanpakken.

Via die uitverkiezing legt Hij beslag op mensen. Hij selecteert en Hij kiest.

Daarin passeert Hij de 'vrije wil' van mensen.

God gaf de voorkeur aan Jacob boven Esau.

Jacob zegende zijn zonen in de naam van de HEER. Die HEER effectueerde die zegen.

God trekt daarin de teugels aan en bedwingt daarmee de 'vrije wil' van Zijn uitverkorenen.

Dat is één van de manieren waarop Hij Zijn heilsplan uitvoert.

Het volk Israël krijgt een voorkeursbehandeling, wat zeker ook extra verantwoordelijkheid met zich meebrengt.

God behandelt daarmee Zijn volk niet als marionetten, maar Hij neemt wél soms enkele mensen bij de hand zodat zij doen wat Hij wil. Dat gebeurde op die momenten, waar wij kunnen spreken over een groot geloof.

De Bijbel staat vol van geloofshelden. Het zijn mensen die God in Zijn dienst heeft genomen om Zijn wil bekend te maken.

Geloofshelden zijn mensen die speciaal door God zijn uitgekozen, en die vaak een harde leerschool hebben moeten doorlopen.

Denk aan Mozes, die eerst 80 jaar moest leren.

Denk aan David, die al worstelend met Saul eerst veel heeft moeten leren.

God treedt in deze periode op als Instructeur, en zelfs de volkeren rondom Israël schakelt Hij daarbij in. Hij laat Zijn volk wegvoeren naar Babel.

God beknot de 'vrije wil'. God leert Zijn volk opnieuw gehoorzamen.

Maar dat lukt slecht ten dele.

Dat zien we met name als we goed kijken naar de manier waarop Israël Jezus heeft ontvangen en hoe ze met Hem hebben gehandeld.

Die manier illustreert het fiasco van de 'vrije wil'.

Op het moment dat God maar even Zijn handen terugtrekt, schreeuwt het hele volk:

"Kruisigt Hem".

Zelfs alle wonderen en tekenen die God sinds Abraham had gedaan en ondanks het feit dat God Zijn volk zeer nabij was gekomen, ondanks dat heeft de 'vrije wil' niet geleerd om goed te gehoorzamen.

4. Na Christus' overwinning aan het kruis slaat God een andere weg in.

Allereerst wordt de Satan gebonden, waardoor hij minder invloed kan uitoefenen op de wereld. Vervolgens stort God de heilige Geest uit. Op de eerste Pinksterdag komen al meer dan 5000 mensen tot geloof.

Door de werking van de heilige Geest worden velen wedergeboren.

In Titus lezen we daarover het volgende:

Ook wij waren eens onverstandig, ongehoorzaam, op de verkeerde weg, slaaf van allerlei begeerten en lusten. Ons leven stond in het teken van boosaardigheid en afgunst, we verafschuwden en haatten elkaar. Maar toen zijn de goedheid en mensenliefde van God, onze Redder, openbaar geworden en heeft Hij ons gered, niet vanwege onze rechtvaardige daden, maar uit barmhartigheid. Hij heeft ons gered door het bad van de wedergeboorte en de vernieuwende kracht van de heilige Geest, die Hij door Jezus Christus, onze Redder, rijkelijk over ons heeft uitgegoten.
(Titus 3:3-6)

God stuurt Zijn wedergeboren discipelen de wereld in.

Voor Jezus' komst konden alle volken zich spiegelen aan Gods volk.

Na Jezus' verblijf op aarde kunnen alle mensen zich spiegelen aan de heiligen.

Zo verbreedt God zijn werkterrein.

Wereldwijd worden nu mensen opgeroepen om Hem te volgen.

God schakelt daarbij alle heiligen in waarbij de 'vrije wil' door de wedergeboorte vernieuwd is. Bij die heiligen legt de heilige Geest beslag op de 'vrije wil'. God schrijft zo Zijn wet in hun hart.

Bij de ongelovigen ligt dat anders, maar doordat de duivel gebonden is en doordat God met Zijn algemene genade in hen werkt, kunnen zij zeker kiezen.

Wie nu kiest tegen Jezus, is niet meer te verontschuldigen.

We leven nu in een tijd waarin de 'vrije wil' kan functioneren.

Maar optimaal is het nog lang niet.

Dat zien we vooral op die plaatsen waar de welvaart toeneemt.

Dan verlaten mensen met miljoenen de kerk.

Ze worden opnieuw slaaf van hun eigen inzichten.

De sluwe slang ziet dat met graagte gebeuren.

5. Na het begin van de jongste dag zal de situatie radicaal veranderen.

Dan zal de Satan totaal worden gebonden.

Dan bevinden alle heiligen zich veilig in het nieuwe Jeruzalem, terwijl alle ongelovigen buiten zijn gesloten. De schapen zijn van de bokken gescheiden.

God begint dan aan de voltooiing van Zijn plan.

Alle heiligen in het nieuwe Jeruzalem zullen dan gaan lijken op Jezus Christus.

Hun 'vrije wil' weten ze dan ondergeschikt te maken aan Zijn wil.

Ze kennen Jezus als hun Redder, die zoveel mogelijk mensen wil redden.

Buiten de muren van het nieuwe Jeruzalem bevinden zich nog vele volken die gered moeten worden.

Wat zal Jezus anders willen dan hen alsnog redden?

Wat zullen dan alle heiligen anders willen dan dat alle volken gered worden?

Zullen ze dan niet staan de popelen om vanuit het nieuwe Jeruzalem de goede boodschap te gaan brengen aan allen die tot op dat moment die boodschap verworpen hebben?

De heiligen zullen dan uit 'vrije wil' alles in het werk zetten om alle ongelovigen te bereiken.

Niet, net zo als Jezus eens deed.

Maar wel helemaal geïnspireerd door Hem.

Want wat zou Hij anders willen?

6. Aan het einde van de jongste dag zal alle knie zich buigen en iedereen zal God loven.

Dan zal de 'vrije wil' van iedereen staan onder de tucht van Gods liefde.

Niemand zal dan meer anders willen.

Want dan zal Jezus alles in allen zijn.

In de hierboven geschetste tijdsperioden zien we dat de omgevingsfactoren veranderen, waaraan de 'vrije wil' onderhevig is.

Door de zondeval zijn wij in dat scenario beland, waarbij God al het kwade ten goede zal keren.

Maar, ik denk, dat God de zondeval niet nodig heeft gehad om Zijn doel te verwezenlijken.

Daarom vind ik uw conclusie te massief.

Het kwaad is niet noodzakelijk.

De engelenval is niet nodig geweest en ook de zondeval is niet nodig geweest.

Maar door misbruik van die 'vrije wil' hebben allereerst enkele van Gods dienaren gezondigd, waarna zelfs Gods kinderen de gehoorzaamheid aan hun Vader hebben verbroken.

In het volgende punt ga ik verder op de engelenval in en daarin proberen aan te geven dat die engelenval geen enkel excuus mag zijn voor de zondeval.

Engelenval

Over de gevallen schrijft u het volgende:

Toch liet God op een deel van de aarde de chaos bestaan, niet om de mens daarmee disproportioneel te kunnen straffen, maar uit genade voor hem. Want daarmee zou er voor de mens – als hij zou vallen – ook nog een plek zijn waar hij weer de kans kon krijgen om door 'soul-making' opnieuw te leren leven zoals God het bedoeld heeft. Dat is dan ook de reden dat God – voordat Hij de mens schiep – niet de gevallen engelen heeft vernietigd of Zich met hen heeft verzoend. Zo kwam er in de schepping een gedeelte met chaos dat kon dienen als een 'vale of soul-making'. Slechts onder Gods toelating hebben de gevallen engelen deze 'vale of soul-making' dus kunnen produceren. (AHvV blz. 428)

De these dat de satan een gevallen engel is die met zijn handlangers verantwoordelijk zou zijn voor het natuurlijke kwaad, werd om methodische redenen in paragraaf 4.3.7 verder besproken. Daar zagen we dat deze these maar een smalle basis heeft in de Bijbel. Ook zagen we daar dat de these niet echt nodig is om het bestaan van al het natuurlijke kwaad te kunnen begrijpen. Toch hebben we deze these in die paragraaf wel verder doordacht, omdat we deze denklijn ook niet helemaal onmogelijk achtten. Echter als verklaring voor het bestaan van al het natuurlijke kwaad kan ook de figuur van de duivel niet worden opgevoerd. (AHvV blz. 424)

Voor dierlijke 'slachtoffers' geldt iets anders. We zouden het doodgaan van dieren buiten deze tuin namelijk kwaad kunnen noemen, maar dat hoeft niet per se. Als we het als kwaad zouden willen betitelen, kan deze situatie niet als gevolg van Gods scheppingsdaad worden gezien. Dan moeten we op zoek naar een andere oorzaak van deze situatie. De oorzaak van dit kwaad zou dan bijvoorbeeld verstaan kunnen worden als gevolg van de daden van gevallen engelen. (AHvV blz. 372)

Kortom: de engelenval veroorzaakte de onbalans in de wereld, waardoor ziektes en evolutionaire processen van degeneratie konden doorgaan. God liet dit dus toe om de best mogelijke wereld voor gevallen mensen te creëren, terwijl God vervolgens niet stopt met zijn werken om goed voort te brengen uit dit kwaad.

Nu is er op de augustiaanse theodicee, juist ook zoals Emberger deze modificeert, nog wel een belangrijk punt van kritiek te leveren. Als we er namelijk van uitgaan dat de veroorzakers van natuurlijk kwaad door toedoen van gevallen engelen al in de wereld zijn gekomen voordat de mens er was, strookt dat niet met de Genesistekst die de wereld beschrijft als een paradijselijke staat tot aan de zondeval van de mensen. Kortom: is er in deze visie ten tijde van de mens wel een status integritatis geweest? Dennis Lamoureux – onderzoeker op het

gebied van de evolutionaire odontologie – laat dit probleem in het model van Emberger scherp zien. Hij vraagt zich af op welk moment die engelenva1 dan plaatsgehad moet hebben. Tot wanneer heeft die paradijselijke tijd geduurd? De engelenva1 en de aantasting van de goede schepping moeten dan al hebben plaatsgevonden voordat er bijvoorbeeld vleesetende haaien waren. (AHvV blz. 419)

Ik vind de gemodificeerde denkwijze van Augustinus erg aansprekend, ondanks dat de genoemde bezwaren reëel zijn.

Maar ik denk dat die genoemde bezwaren eenvoudig te ondervangen zijn.

Daarvoor moeten we, denk ik, uitgaan van de volgende gedachten:

1. De leeftijd van Adam moeten we tellen vanaf de zondeval.
Hierdoor wordt het mogelijk om de tijdsduur tussen schepping en zondeval te laten bepalen door wetenschappers.
In deze interpretatie ontdek ik Gods humor. want zo legt Hij de bepaling van de ouderdom van de aarde in de hand van mensen.
2. Op de zesde scheppingsdag zag God dat alles zeer goed was.
Dat betekent dat vóór de zesde scheppingsdag er geen sprake geweest kan zijn van de val van engelen. (Zie hiervoor ook K. Schilder in 'Wat is de hel?')
3. Overduidelijk is dat de val van engelen plaats heeft gehad vóór de zondeval.
Vele theologen en filosofen hebben dit aangegeven, waaronder Schilder en Plantinga.
4. Onduidelijk is wat de engelval vóór de zondeval heeft betekend voor Gods schepping.
Nu vertelt het fossielenarchief duidelijk dat er ziektes bij dieren voorkwamen vóór de zondeval. Het is logisch om dit toe te schrijven aan de gevallen engelen.
5. Onduidelijk is of de geschapen roofdieren al direct vanaf dag één op rooftocht zijn gegaan.
Uit het verhaal van de ark van Noach weten we dat roofdieren in leven kunnen blijven door het eten van plantaardig voedsel.
Het lijkt mij onwettelijk dat roofdieren al vanaf dag één op rooftocht zijn gegaan, omdat daardoor de kans op het uitsterven van een uniek soort groot zou kunnen zijn.
Ik veronderstel hierbij dat God van elke soort slecht één paar of hoogstens enkele paren heeft geschapen.
6. God heeft Adam als onderkoning over Zijn schepping aangesteld.
Ik denk dan ook dat Adam vóór de zondeval macht had over alle dieren. Hij kon hen van alles gebieden, net zoals Jezus later eens liet zien dat Hij duizenden vissen in een net kon dirigeren.
7. Vóór de zondeval waren alle scheppingsgaven bij Adam intact. Ik denk dan ook dat Adam toen alle natuurgevaren goed kon inschatten en deze kon ontwijken.
8. Net na de schepping ontving Adam de opdracht om alle dieren te tellen.
Ik denk dat Adam daarvoor de hele aarde heeft moeten doorkruisen. Hij ontmoette ijsberen en tropische zangvogels. God bracht de dieren, die zich verscholen hielden, naar Adam toe.
Ik denk dat Adam alle tijd heeft genomen om al die tienduizenden soorten dieren een naam te geven.
Ik veronderstel dat gedurende deze periode de wereld zowel binnen als buiten de tuin volledig veilig was. De engelenva1 plaats ik dus na deze periode.
9. Ik denk dat Adam een lange tijd **alleen** heeft geleefd. Eerst moest hij leren om op God te vertrouwen, die hem een grote nakomelingschap had beloofd.
Daarna moest hij leren te verlangen naar een vrouw, waartoe hij eerst alle dieren een naam heeft moeten geven.
10. In de naam Adam zit zowel een soortnaam als een eigennaam opgesloten (zie AHvV blz. 388)
Dit ondersteunt het idee dat Adam eerst een tijd alleen is geweest en dat die ene mens later gescheiden is. Dat God pas (veel) later uit een rib van Adam Eva heeft geformeerd.
11. Uit het enkele feit dat Satan al vóór de zondeval beslag heeft weten te leggen op de slang, zegt genoeg dat Satan vóór de zondeval een deel van de wereld in zijn greep heeft gekregen.
Ik denk dat dit de ziektes verklaart die in fossielen zijn waargenomen.

12. Ik denk dat Satan eerst een gedeelte van de wereld buiten de tuin in beslag heeft genomen, voordat hij de aanval op de onderkoning van de schepping heeft ingezet.
13. Ik denk dat Adam en Eva de aanval van Satan konden pareren.
Later zien we dat Jezus tijdens de verzoeking in de woestijn dat kon.
De eerste Adam had ook de strijd kunnen winnen, en ik denk dat hij daarna al het aangebrachte kwaad van Satan had kunnen elimineren.
Kortom: Al het kwaad dat vóór de zondeval door de gevallen engelen is aangebracht, had door Adam en Eva en hun nageslacht hersteld kunnen worden.
14. Ik denk dat God een stabiel heelal heeft geschapen.
Het feit dat wij nu een uitdijend heelal - een uit elkaar vallend heelal – waarnemen, komt door de zondeval en niet door de engelenvall.
Het feit dat de onderkoning van de schepping is gevallen, veroorzaakt een kosmische ramp.
(Zie hiervoor ook Tim Keller in 'In alle redelijkheid')

Laten we er maar gewoon vanuit gaan dat de beide kenbronnen, de Bijbel en de natuur, met elkaar stroken. Na de jongste dag zullen we wel zien of dit echt zo is, maar ik verwacht van wel.

Vandaar dat we in ons denken nu al die beide kenbronnen moeten laten stroken.

Geloof en wetenschap mogen niet met elkaar botsen.

Vanuit dit uitgangspunt heb ik mij een beeld proberen te vormen van de begintijd, waarbij ik het fossielenarchief als een hard wetenschappelijk feit aanvaard.

Het feit dat in fossielen kankergezwellen zijn gevonden, betekent dat ver vóór de zonderval al kwaad in de wereld aanwezig was.

Die beide kenbronnen heb ik als volgt weten te combineren:

1. Op de eerste scheppingsdag vonden er miljarden oerknallen plaats. Er was licht van het ene uiteinde van de heelal tot het andere einde. Al de nu waarneembare miljarden melkwegstelsels zijn toen in één keer ontstaan, uit even zovele oerknallen.
2. Op de tweede scheppingsdag wordt om de aarde de atmosfeer geformeerd.
Terwijl na de oerknal de aarde zijn weg vervolgd, begint God direct de aarde leefbaar te maken. Het lijkt erop dat God haast heeft.
3. Op de derde scheppingsdag maakte God kommen in de aardkorst waarin het water kon samenvloeien. Zo ontstond er droog land.
4. Op de vierde dag maakte God van het chaotische universum een stabiele kosmos.
Alle hemellichamen bracht Hij in vaste banen. Miljarden melkwegstelsels kregen een stabiele vorm. Ons zonnestelsel werd prachtig ingesteld, zodat overdag de aarde licht ontving van de zon en 's nachts licht kreeg van de maan.
5. Op de vijfde scheppingsdag schiep God alle vissen en alle vogels.
God zegende ze met de woorden: 'Wees vruchtbaar en wordt talrijk en vul het water van de zee. En ook de vogels moeten talrijk worden, overal op aarde.'
Ik denk dat God in aanleg ook roofvissen en roofvogels heeft geschapen, die pas mochten gaan roven zodra de populatie van bepaalde vissen en vogels te groot zou worden.
Het verhaal van de ark van Noach laat zien dat roofvogels en roofdieren dagenlang zonder hun natuurlijke prooi kunnen leven.
6. Op de zesde scheppingsdag schiep God eerst alle landdieren en daarna de mens.
God schiep ook de wilde dieren.
Ik denk hierbij dat God in aanleg ook alle roofdieren heeft gemaakt, die pas mochten gaan jagen als de populatie van de te jagen dieren dat toeliet.
Ik veronderstel dat God geen enkele diersoort geschapen heeft om deze vervolgens te laten uitsterven dan wel te laten opvreten.
Op de zesde scheppingsdag schiep God ook de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep Hij hem.

Als de Bijbel enkel deze hierbovenstaande zin had bevat, dan zou het duidelijk zijn geweest dat God op die dag slecht één enkele mens heeft geschapen.

Maar de tekst vervolgt met; ‘mannelijk en vrouwelijk schiep Hij de mensen, Hij zegende hen en zei tegen hen: ‘Wees vruchtbaar en wordt talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag: heers over de vissen van de zee, over de vogels van de hemel en over alle dieren die op de aarde rondkruipen.’ (Genesis 1:27b-28)

Bij deze laatste tekst krijgen we de indruk dat God zowel Adam als Eva op die zesde dag heeft geschapen.

Maar gezien de nadere toelichting in Genesis 2 kan dat niet.

Ik denk daarom dat God die dag één mens heeft geschapen, waarin Hij zowel het mannelijke als het vrouwelijke heeft voorzien. God spreekt die ene mens aan op het moment dat zowel het mannelijke als het vrouwelijke in die mens verborgen aanwezig waren.

Zo leert God die ene mens op Hem te vertrouwen.

Pas nadat die ene mens alle dieren had geobserveerd en hen allemaal een naam had gegeven, werd hij zich bewust dat hij alleen was.

Zo ontstond door interactie tussen God en de mens een verlangen naar gezelschap, naar een levenspartner, naar een nageslacht.

7. Na **x1** jaar na de schepping en **y1** jaar voor de zondeval formeerde God Eva.

In Genesis 2 geeft God een toelichting op Genesis 1.

Nadat God de mens geschapen had, plaatste Hij hem in de tuin van Eden, in het paradijs.

God gaf de mens de opdracht om deze tuin te bewerken en om erover te waken.

Het feit dat de mens de opdracht krijgt **om** over de tuin te moeten waken, geeft aan dat er op dat moment al een kwade macht buiten de tuin aanwezig was of dat God die kwade macht al op dat moment had voorzien.

Maar daarover verder in het volgende punt.

Eerst letten we op het feit dat God de mens als volgt instrueerde: ‘Van alle bomen in de tuin mag je eten, maar **niet** van de boom van de kennis van goed en kwaad; wanneer je daarvan eet, zul je onherroepelijk sterven.’ (Genesis 2:16)

Pas nadat God, de HEER, dit gezegd had tegen die ene mens, bedacht Hij dat het niet goed was dat de mens alleen is.

Vervolgens gaf God de mens de opdracht alle dieren een naam te geven, zodat de mens leerde inzien dat hij alleen was en dat hij geen helper had.

Nadat dit inzicht bij de mens gerijpt was, besloot God uit een rib van de mens een vrouw te formeren.

We zien hier dat God pas aan de mens een vrouw geeft als deze eraan toe is.

De mens moest eerst alle tienduizenden diersoorten een naam geven, wat zeker enige tijd in beslag heeft genomen.

Het moment, waarop God Eva formeerde, is ons niet geopenbaard.

8. Na **x2** jaar na de schepping en **y2** jaar vond de engelval plaats.

In het vorige punt zagen we al dat de mens de opdracht ontving om over het paradijs te waken. Kennelijk moest de mens het kwaad buiten de tuin houden.

Het kan zijn, dat al op dat moment engelen in opstand zijn gekomen.

Dan heeft de engelval plaatsgevonden tussen de zesde scheppingsdag en het moment dat God de mens in het paradijs plaatste.

Het feit dat God de mens in het paradijs plaatste, kan een gevolg zijn geweest van de engelval, om zo een veilige thuishaven voor de mens te creëren.

Immers, vanuit Genesis 1 ontstaat de indruk dat God de hele aarde aan de mens heeft toevertrouwd. (Genesis 1:28)

In Genesis 2 lezen we dat God de mens in een tuin plaatst, die hij moest bewaken.

Het kan ook zijn dat God vanaf dat moment de engelval heeft voorzien, en dat Hij daarom de mens alvast in die beschutte tuin plaatste.

Hoe dan ook, al in Genesis 2 wordt er rekening gehouden met het kwaad.

Ik denk dat God de kroon van Zijn schepping op tijd in veiligheid heeft gebracht.
Nog voordat de afvallige engelen hun aanval op de aarde konden inzetten, had God de mens al in het beschutte paradijs ondergebracht.

Ik veronderstel verder, dat de mens ook buiten het paradijs actief mocht zijn.

Hij moest immers alle dieren een naam geven.

Met Gods toestemming mocht, denk ik, de mens hele wereldreizen maken om zo alle dieren een naam te geven. God zelf ging met hem mee.

Op een dergelijke reis had de mens dan ook niets te vrezen.

9. Na **x3** jaar na de schepping en **y3** jaar voor de zondeval stierf het eerste dier.

Het oudste fossiel vertelt ons de sterfdag van één van de eerste dieren.

Aan de hand van een goede dateringsmethode is deze sterfdag bepaald.

Daaruit wordt duidelijk dat de aarde al heel lang bestaat.

10. Na **x4** jaar na de schepping en **y4** jaar voor de zondeval stierf het eerste dier aan kanker.

In fossielen zijn kankergezwellen gevonden, waarvan aan de hand van goede dateringsmethoden de leeftijd is bepaald.

Ik veronderstel dat de kankergezwellen in de wereld zijn gekomen door de aanval van Satan op Gods goede schepping.

Daarvan uitgaande moeten we vaststellen dat het kwaad al heel lang in de wereld aanwezig is.

11. Na **x5** jaar na de schepping vond de zondeval plaats.

Op een tijdsbalk, die door creationisten was samengesteld, heb ik daarbij het jaar 5169 v.C. (voor Christus) zien staan.

Als we er van uitgaan dat dit klopt, dan is Eva (**x5 – x1**) + 5169 v. C. geformeerd.

Omdat de waarde (**x5 – x1**) > **y3**, is duidelijk dat Adam en Eva een hele lange tijd samen hebben opgetrokken.

Ik ga er namelijk vanuit dat Adam en Eva vóór de zondeval geen kinderen hebben gekregen. Dus Adam en Eva hebben vóór de zondeval een hele lange tijd samen gewandeld met God, hun HEER. Dit feit maakt de zondeval alleen nog maar erger, omdat God hen in die tijd zeker veel heeft laten leren.

12. Ik denk dat als een gevolg op de zondeval er een kosmische ramp tot ontwikkeling is gekomen. De stabiele kosmos, die aan de mens een eeuwig tehuis zou geven, is vanaf dat moment veranderdt in een kosmos die uiteen valt. Wetenschappers nemen nu een uitdijend heelal waar en berekenen dat zo'n uitdijend heelal eindig moet zijn.

God schiep de mens met een eeuwig perspectief, waarbij een eeuwige woning passend is.

Na de zondeval verdwijnt dit perspectief.

De mens zal sterven, maar daarna weer opstaan in een herstelde wereld, die zo vernieuwd zal worden dat er echt sprake zal zijn van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

De oude aarde zal dus moeten verdwijnen.

Ik denk dan ook dat het gaan uitdijen van het heelal in verband staat met de zondeval.

Het is een goddelijk teken van verval.

Zonder goddelijk ingrijpen zal dit verval zich doorzetten.

Maar vanuit Gods openbaring weten we dat het anders zal aflopen.

God zal deze aarde vernieuwen en dan ook tegelijk de kosmos stabiliseren.

13. Na de zondeval kregen Adam en Eva eerst twee zonen, Kaïn en Abel.

Op een gegeven moment doodt Kaïn zijn broer Abel.

Uit de verdere beschrijving van dat verhaal moeten we opmaken dat zowel Kaïn als Abel een nageslacht heeft. Kaïn is namelijk bang voor de nakomelingen van Abel, en even later sticht Kaïn een stad.

Gezien deze gegevens, denk ik, dat God aan de eerste generaties mannen op dezelfde manier een vrouw heeft gegeven, zoals Hij dat eerder bij Adam heeft gedaan.

Dit idee heb ik uitgebreid onderbouwd in Reactie 12.

14. In, volgens sommigen, 2907 v.C. vond de zondvloed plaats.

Ik denk dat de zondvloed een veel grotere catastrofe is geweest dan velen voor mogelijk houden, omdat de aardkorst boekdelen spreekt.

Ook denk ik dat de twee piramiden in Gizeh vóór de vloedvloed zijn gebouwd, en dat God deze piramiden gespaard heeft, zodat wij kunnen zien en tasten dat er vóór de zondvloed een hoog ontwikkelde samenleving moet zijn geweest.

Ook veronderstel ik dat God buiten het gezin van Noach nog diverse mensen gespaard heeft, zodat deze als waarnemers van deze catastrofale gebeurtenissen dit konden doorvertellen en vastleggen. In de paradijstheorie heb ik een onderbouwing gegeven van het idee dat het paradijs tijdens de zondvloed in veiligheid is gebracht.

Wetenschappers vertellen dat de maan oorspronkelijk afkomstig is van de aarde.

Met een knipoog naar deze gebeurtenis mag opnieuw bedacht worden dat bij God alles mogelijk is. Hij schiep immers de hele kosmos in één dag, zo kan Hij ook het paradijs in veiligheid hebben gebracht om deze vervolgens op de jongste dag weer terug te plaatsen.

Op dit moment bouwt Hij het paradijs verder uit tot het nieuwe Jeruzalem, en daar schakelt Hij alle overleden heiligen bij in. Wat zij op aarde geleerd hebben, mogen zij direct toepassen en uitbouwen. Het nieuwe Jeruzalem zal prachtig zijn.

Dat nieuwe Jeruzalem wordt in de (derde) hemel gebouwd en niet op aarde, omdat het totaal gaaf zal neerdalen.

Ven hen die denken dat God méér wonderen heeft gedaan dan dat er in de Bijbel zijn opgetekend, is er tot nu toe nog niemand geweest die in de bovenstaande redenering een conflict heeft kunnen vinden tussen geloof en wetenschap.

Alleen, en dat is het grootste bezwaar tegen deze these, het is hoogst speculatief.

Dit bezwaar kan ik niet wegnemen, omdat ik denk dat God twee grote sluiers over ons verleden heeft gelegd. Zowel de situatie vóór de zondeval als de situatie vóór de zondvloed kunnen we niet achterhalen.

Het idee dat het heelal pas na de zondeval is gaan uitdijen, is niet te bewijzen.

Maar de gedachte dat na de ene oerknal het heelal blijvend uitdijt, is eveneens niet te bewijzen.

Niemand kan goed omgaan met een discontinuïteit, als deze niet gedocumenteerd is.

Zo ligt het ook ten aanzien van het idee dat het paradijs gered is tijdens de zondvloed.

God kan alles. Alleen wij kunnen ons dat niet zo maar voorstellen.

Zelfs als diverse Bijbelteksten daarop wijzen.

Zelfs dan wordt deze these snel weggezet als hoogst speculatief.

Het zij zo.

God wil soms mensen in een spiegel laten kijken.

Is de hele evolutietheorie minder speculatief?

Wie heeft de piramiden van Gizeh gebouwd?

Welk antwoord daarop is het minst speculatief?

Hoewel in de hierbovenstaande schets zeker speculatieve punten aanwezig zijn, raakt daardoor de **engelenval** niet buiten beeld.

Door middel van deze schets wil ik proberen aan te tonen dat tussen het morele ofwel actieve kwaad en het natuurlijke ofwel passieve kwaad een koppeling aanwezig is.

Het morele kwaad tijdens de zondeval vraagt om een reactie van God. We zien dat God de slang vervloekt, dat de vrouw het moeilijk krijgt bij het baren en dat zij anders zal gaan aankijken tegen haar man, en dat Hij tenslotte zelfs de aarde wordt vervloekt. (Genesis 3: 14-19)

De rol van de slang bij de zondeval is evident.

Satan is sluw.

Ik denk dat Satan afgunstig is geworden op de mens.

Doordat God de mens schiep, moesten voortaan Zijn engelen de tweede viool spelen.

Dat zint Satan niet, en hij komt met gelijkgestemde engelen in opstand.
Hun eerste doel is om Gods schepping te vernietigen, omdat daar hun rivaal zal uitgroeien tot een groot volk. Miljarden mensen zullen een hogere positie mogen innemen dan Gods engelen.
Ik denk dus dat Satan uit jaloezie in opstand is gekomen.
Satan weet daardoor dat jaloezie een sterke macht is om afstand te nemen van wie boven je staat.
Die jaloezie wekt hij in Eva op door het volgende te zeggen: "Jullie zullen helemaal niet sterven.
Integendeel, God weet dat jullie de ogen zullen opengaan zodra je daarvan eet, dat jullie **als goden** zullen zijn en kennis zullen hebben van goed en kwaad." (Genesis 3:4-5)

Het feit dat Kaïn zijn broer Abel doodt, laat zien dat het van kwaad tot erger gaat.
Dit vraagt opnieuw om een reactie van God.
God vervloekt Kaïn, de aarde zal hem niets meer opbrengen ook al bewerkt hij zijn land.
Gods vloek raakt het hele nageslacht van Kaïn, tot aan de zondvloed.

Na circa 2000 jaar kreeg God er spijt van dat Hij mensen had gemaakt.
Alleen Noach vond bij de HEER genade. (Genesis 6:5-8)
Wat een dieptepunt.
Misschien leefden er toen al wel miljarden mensen op aarde.
Daaronder vond God slecht één om mee verder te gaan.
Gods antwoord op het grote kwaad is een grote schoonmaak.
De zondvloed moest al het vuil wegspoelen, zodat er een nieuw begin kon worden gemaakt.
God roept het kwaad een halt toe. God stopt het kwaad.
Daarom mogen we zeggen dat de zondvloed goed is.
De zondvloed komt direct uit Gods hand.
De zondvloed berokkent veel kwaad, het dood talloze mensen en dieren.
Toch gebruikt God dit kwaad om er iets goeds mee te doen.
Zo kunnen we, denk ik, de volgende conclusies trekken:

1. Het kwaad wat God gebiedt, dient altijd een zinnig doel en is daarom altijd goed.
2. Het kwaad wat Satan veroorzaakt, is altijd afbrekend en is daarom altijd slecht.
3. Het kwaad wat uit de gevallen mens naar boven komt, is altijd slecht.

Waar komt het natuurlijke kwaad vandaan?
Ik denk dat het natuurlijke kwaad niet op zichzelf staat, maar dat het een gevolg is van het morele kwaad.
Als eerste heeft de Satan Gods goede schepping aangevallen door gruwelijke ziektes te veroorzaken.
Later wist Satan de mens te verleiden.
Omdat de mens als onderkoning fungeerde, kreeg daardoor Satan de schepping in zijn macht.
Direct daarna wordt door Gods ingrijpen erger voorkomen.
God geeft de moederbelofte, en op basis van die belofte start God zijn heilsplan.
God blijft zijn schepping trouw en onderhoud haar op grond van zijn algemene genade.
God neemt als het ware een voorschot op Christus' overwinning, en Hij bewerkt het goede in die mensen die Hij daarvoor uitkiest. Zo ontwikkelt Hij Zijn heilsplan.

Satan bracht het kwaad in de wereld, maar dit gegeven geeft de mens geen enkel excuus.
Want de mens kon dit kwaad gemakkelijk weerstaan, want anders had God hem niet aan dit kwaad blootgesteld.
Kijkend naar het fossielenarchief, blijkt dat de mens een hele lange tijd samen met God heeft gewandeld en dat hij zeker in die tijd veel geleerd heeft.
Daarom is het extra erg dat de mens ongehoorzaam is geworden, en dat de mens in feite naar de grote tegenstander is overgelopen.

Het morele kwaad veroorzaakt het natuurlijke kwaad.

Maar ook het omgekeerde geldt daardoor: Het morele goed veroorzaakt het natuurlijke goed.

Daarom kunnen we na Christus' opstanding zeggen, dat het licht de duisternis heeft overwonnen en dat het graf Jezus wel moest loslaten.

Jezus' opstanding was onontkoombaar, omdat het morele goede overwint en de door God geschapen natuur daarop reageert.

Jezus wist dit toen Hij met zijn discipelen over de graankorrel sprak. (Johannes 12:24)

Jezus' dood zou vrucht dragen. Veel vrucht!

Zoveel vrucht zelfs dat er binnenkort een nieuwe hemel en een nieuwe aarde zal ontstaan.

Ook dat is onontkoombaar, omdat tengevolge van Jezus' overwinning het goede zal zegevieren.

Waar toe al het kwaad?

U eindigt uw boek met de epiloog: goede gevolgen van kwaad en lijden – het 'waartoe'

U haalt daarin het verhaal van Jozef aan, waarin duidelijk blijkt dat alles wat hem wordt aangedaan, uiteindelijk meewerkt ten goede.

Ik denk dat dit een basisverhaal is dat duidelijk te volgen is.

Voor de meeste mensen zal hun levensverhaal minder goed te volgen zijn, ook als ze aan de einde daarvan kunnen terugkijken.

Dit komt omdat met het sterven het leven niet ophoudt, maar zeker een vervolg zal krijgen.

Iedereen zal immers opstaan op de jongste dag en dan zal het laatste oordeel volgen.

Wij leven nu al onder het oordeel.

Tijdens het laatste oordeel zal het leven niet heel veel anders zijn dan wat wij nu meemaken, alleen zal dan wel de Satan totaal van het wereldtoneel verdwenen zijn.

In die situatie zal er opbouwwerk kunnen worden verricht.

Uiteindelijk zal alles goed komen.

In hoofdstuk 18 van de paradijstheze heb ik over **het laatste oordeel** geschreven en in de subhoofdstukken 19.9 en 19.10 borduur ik daarop verder.

Ik veronderstel daarin dat iedereen op een gegeven moment een welbevindingsgesprek zal hebben met God, de HEER.

Dat gesprek zal dan ongetwijfeld goed uitpakken, want ik denk dat al het onrechtvaardige kwaad dat we hier ondervinden in de volgende tijdsblokken van ons leven zeker gecompenseerd zullen worden. Want God is rechtvaardig!

Bij nader inzien sluit ik hiermee mijn reactie op hoofdstuk 4 af.

Over wat u schreef over het creationisme en het evolutionisme zou ik nog veel opmerkingen kunnen maken. Maar voor een deel heb ik dat al in de paradijstheze verwerkt.

Dus dat zou dan alleen maar dubbelop worden.

In uw denken bent u tamelijk streng voor uzelf.

U heeft vier criteria opgesteld waaraan een theodiceemodel – maar in feite alle theologisch spreken – moet voldoen. (AHvV blz. 430-431)

Ik vind het vier heldere criteria, maar ik weet niet of ik eraan voldoe.

Maar dat oordeel laat ik graag aan anderen over.

Uw boek heeft mij verder aan het denken gezet en ik zal het zeker anderen aanbevelen om dit te lezen. Uw boek biedt een systematisch overzicht over ons denken over het kwaad, waarbij veel bekende theologen en filosofen worden aangehaald.

U nodigt mensen uit om verder na te denken. Bij dit vraagstuk blijft dat zeker nodig.

Met vriendelijke groet,

Nico Bakker

Beste Bert van Veluw,

Na de jongste dag zullen wij overal de tijd voor hebben, want dan zullen we de zon en de maan niet meer nodig hebben om ons bij de tijd te houden, bij de aan ons ter beschikking gestelde tijd.

Wij weten dat Jezus spoedig terugkomt en dat daarom de beschikbaar gestelde tijd tot aan de jongste dag beperkt is.

Na het begin van de jongste dag zal alles aan het licht komen en dan zullen we alle tijd krijgen om dat te verwerken. Het leven is niet alleen een leerproces, het zal ook als leermodel gaan dienen.

Ook onze eigen kleine rol in die grote geschiedenis zal dan aan het licht komen en door onszelf en door andere beoordeeld worden.

De jongste dag zie ik als een langdurig tijdperk, waarin zowel aan de gerechtigheid als aan de vrede gewerkt zal worden. Ik denk dat Melchisedek een voorafschaduw van Jezus Christus, die vanuit het nieuwe Jeruzalem zal regeren als koning van de gerechtigheid en als koning van de vrede.

(Hebreeën 7:1-8) Vanuit het nieuwe Jeruzalem zullen de heiligen over de nieuwe aarde trekken om recht te doen en om vrede te stichten. De heiligen zullen daarin slagen omdat Satan dan helemaal van het toneel is verdwenen.

De scheppingsdagen vat ik op als dagen van 24 uur.

Ik denk, dat nadat God Zijn plan heeft bedacht, deze snel heeft gerealiseerd.

God verlangde, nadat Hij Zijn plan gemaakt had, ineens naar de mens en schiep deze binnen 6 dagen. God treuzelde niet.

Daarna volgde er een paradijselijke periode, waarin de dagen niet werden geteld.

De tijd speelde geen rol, omdat de verhouding tussen God en de mens zeer goed was.

Na de zondeval werd dat allemaal anders.

De beschikbare tijd werd kostbaar, omdat het leven eindig werd.

Na de jongste dag verandert dit opnieuw.

Dan ontvangen we opnieuw alle tijd, zodat we met de tijd geen rekening meer zullen hoeven te houden. We zullen dan zeer overvloedig voor alles de tijd hebben.

De tijd zal dan overvloedig zijn.

Mensen zullen dan alle tijd hebben om al uw boeken te lezen en te bediscussiëren.

Wat we hier op aarde doen, doet ertoe. Zelfs al het kleine.

Uw sympathieke reactie zette mij aan tot verder nadenken.

U bent namelijk niet de eerste die geen tijd heeft om te reageren.

Velen voor u hebben zo gereageerd. Nu weet ik wel dat de paradijstheze is uitgedijld en dat het daarom geen sinecure is om daar goed op in te gaan.

Toch blijf ik hopen op een gedegen toetsing van mijn these, want ik vind dat nieuwe ideeën altijd moeten worden gecheckt aan de beide kenbronnen. Ik wil dan ook mijn reacties op uw boek op mijn website plaatsen, omdat in die reacties de these verder is onderbouwd.

Vervolgens wil ik nog enkele punten uit uw boek noemen die mij aan het denken hebben gezet.

1. Waar eindigt het kwaad?
2. Wat gebeurde er toen God Zijn handen iets terugtrok?
3. Wie liet de slang spreken?
4. Wie zijn speculatief?
5. Hoe groot was de zwaartekracht vóór de zondvloed?
6. Geen oermaterie, wél een oermens!
7. Al het onrechtmatige lijden zal ruimschoots worden gecompenseerd!
8. Waarom zouden we eigenlijk Genesis 1-3 symbolisch lezen?
9. Is de Satan een aap in Gods hand?

1. Waar eindigt het kwaad?

In Openbaring lees ik daarover het volgende:

En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid. (Openbaring 20:10)

De Satan doet zich voor als een drie-eenheid, als duivel, als beest en als valse profeet. Vanaf de zondeval misleiden zij de mensheid, maar daar zal definitief een eind aan komen.

Ik denk dat dit einde van Satan ook iets zegt over het begin.

Het sluit aan bij de klassieke opvatting dat Satan en de zijnen gevallen engelen zijn, die in opstand zijn gekomen. Zij richten hun pijlen op Gods schepping en speciaal op de kroon van Gods schepping, de mens.

Het kan zijn dat vóór de zondeval de mens al diverse aanvallen van de Satan heeft weten af te slaan. Maar daarover vertelt de Bijbel niets.

Het feit dat vóór de zondeval al dieren aan vreselijke ziekten zijn gestorven, moet wel door Satan komen. Maar ook daarover vertelt de Bijbel niets.

Gelukkig vertelt de wetenschap dat wél. De natuur is onze tweede kenbron van God.

Gezien de reputatie van Satan, die deze in diverse Bijbelverhalen heeft opgebouwd, is het logisch te veronderstellen dat al vóór de zondeval Satan de hand heeft gehad in het verspreiden van ziekten.

2. Wat gebeurde er toen God Zijn handen iets terugtrok?

Vroeger, toen men nog niets wist over fossielen met kankergezwollen, was het interpreteren van Genesis 1-3 veel eenvoudiger.

In uw boek schrijft u daarover het volgende:

Johannes Damascenus – kerkleraar rond 700 – gaat ervan uit, dat voordat Adam had gezondigd er niet alleen geen pijn en geen dood was, maar dat het ook niet regende en stormde en Calvijn zegt in zijn *Institutie* over Adam, dat het ‘geen wonder [is], dat hij zijn geslacht door zijn afval heeft te gronde gericht, daar hij de ganse orde der natuur in hemel en op aarde heeft omgekeerd. Alle schepselen zuchten (...) aan het verderf onderworpen tegen hun wil (...) [Z]ij dragen een deel van de straf, die de mens verdiend heeft.’ (AHvV blz. 314)

Verderop schrijft u:

Nu zouden we het gegeven, dat de schepping zich ontwikkelt tot chaos doordat dit systeem aan zichzelf wordt overgelaten, kunnen interpreteren als straf van God. Vanwege de ongehoorzaamheid van de mens trekt God dan voor straf gedeeltelijk zijn onderhoudende handen van de wereld af. Dan komen wel weer alle vragen van paragraaf 4.3.3. terug. We kunnen dit gegeven echter zo interpreteren, dat God hiermee de mens niet straft, maar dat Hij de mens zijn vrijheid en verantwoordelijkheid laat. Het is toch niet zo’n vreemde gedachte dat als de mens zich afkeert van God en zijn eigen leven en leefruimte in handen neemt, ook verantwoórdelijk wordt gehouden voor zijn eigen leefruimte? In paragraaf 3.2 zagen we de redenen waarom God de mens zijn verantwoordelijkheid laat houden. Als de mens er dan voor kiest zijn of haar eigen leven te willen regeren, is het begrijpelijk dat God zijn scheppende en onderhoudende hand gedeeltelijk terugtrekt om de mens daarvoor de ruimte te geven. We zouden kunnen zeggen: God stopt geen ‘energie’ meer in de wereld. Dat heeft

dan echter wel tot gevolg dat volgens de thermodynamica de schepping (gedeeltelijk) weer tot chaos verval. (AHvV blz. 360-361)

Ik denk, dat als God Zijn handen iets terugtrekt, zowel de mens als de duivel meer ruimte krijgt. De effecten daarvan zijn dat de goede schepping weer tot chaos verval. Calvijn zegt dit nog krasser: de ganse orde der natuur in hemel en op de aarde wordt omgekeerd.

Dergelijke gedachten hebben mij op het idee gebracht dat na de zondeval de kosmos weer tot chaos verval. Het uitdijen van het heelal, wat de wetenschappers nu waarnemen, is begonnen na de zondeval. Dit uitdijen wijst op verval.

Bij de schepping was alles goed, zeer goed zelfs. Daarbij past een stabiele kosmos.

3. Wie liet de slang spreken?

Eerst twee citaten over de slang:

Ook de slang waarachter men al vroeg de satan zocht, moet volgens Zimmerli niet als veroorzaker van het kwaad worden gezien. De slang is door de Here God gemaakt en behoorde dus tot de goede schepping. Het is de mens zelf die uit de hem geboden speelruimte de mogelijkheid tot ongehoorzaamheid grijpt. (AHvV blz. 293)

Opvallend is ook, dat we niet lezen dat God berouw had dat Hij de *slang* gemaakt had of de *engelen*, waar er mogelijk een of meer van zouden vallen. Ook horen we niet verhalen dat God berouw had dat Hij de *dieren* had gemaakt of de *materiële schepping*, waarvan Hij de chaosmachten maar niet onder controle kan krijgen. We lezen alleen dat God berouw had van het maken van de *mens*. Volgens mij wil hiermee gezegd zijn, dat de mensheid de schuld is van het kwaad en niet iemand of iets anders. (AHvV blz. 310)

Voordat ik iets ga zeggen over de slag, eerst iets over de chaosmachten.

Ik denk dat de eerste scheppingsdag van start is gegaan met miljarden oerknallen.

Daardoor is er licht en duisternis ontstaan.

Vanaf de eerste dag was er een grote chaos in het heelal, waar God op de vierde dag orde in heeft aangebracht. Alle hemellichamen kregen op die dag een vaste baan en er ontstond op dat moment een stabiele kosmos.

De slang is goed geschapen, maar ook de eerste ezel is goed geschapen.

Ondanks de ondergane degeneratie kon de ezelin van Bileam spreken.

Hoe kon dat? We lezen:

Toen liet de HEER de ezelin spreken. Ze vroeg Bileam: 'Wat heb ik u misdaan, dat u me al drie keer geslagen hebt?' (Numeri 22:28)

Als de HEER een ezelin kan laten spreken, zou de Satan dan geen slang kunnen laten spreken?

Normaal kunnen slangen niet spreken.

Dus er moet wel iets anders aan de hand zijn geweest!

Is het dan vreemd, dat in de klassieke theologie altijd daarvoor de Satan is aangezien?

Ik denk dat de mens als de kroon van de schepping de Satan had kunnen weerstaan.
De eerste mens beschikte over kennis, verantwoordelijk en een goed geweten.
Daarom zijn Adam en Eva als eerste verantwoordelijk voor de zondeval.
Daar is inderdaad geen excuus voor mogelijk.
Maar dat sluit de rol van de Satan niet uit.
Satan is de verleider, die de mens op het verkeerde been heeft gezet.

Het spreken van de slang is een wonder.
In de Bijbel lezen we wel meer over wonderen en tekenen die Satan kan doen.

Want er zullen valse messiassen en valse profeten komen, die indrukwekkende tekenen en wonderen zullen verrichten om ook Gods uitverkorenen zo mogelijk te misleiden.
(Matteüs 24:24)

De komst van de wetteloze mens is het werk van Satan en gaat gepaard met grootmachtsvertoon van valse tekenen en wonderen, en allen die verloren zullen gaan, zal hij met zijn kwaadaardigheid verleiden. (2 Tessalonicenzen 2:9-10)

Uit deze verzen blijkt wel dat Satan de macht heeft om mensen te verleiden en dat hij daarbij gebruik kan maken van wonderen en tekenen.
Het lijkt mij dan ook logisch om te veronderstellen dat Satan de slang heeft doen spreken.
Zo begon hij als verleider, zó zal hij eindigen als verleider.

4. Wat is speculatief?

Welke voorstelling of welk idee is speculatief?

In uw boek kom ik het begrip 'speculatief' enkele keren tegen. Bijvoorbeeld:

Volgens de twee moleculair biologen D.E. Green en R.F. Goldberger is het ontstaan van een cel uit macromoleculen 'een sprong van geweldige omvang, die buiten het bereik van de testbare hypotheses valt. Op dit terrein is alles speculatief. (AHvV blz. 326)

Volgens creationisten zouden we de sortering van de fossielen in de aardlagen ook kunnen verklaren als een gevolg van de eigenschappen of omstandigheden waarin organismen ten tijde van de zondvloed verkeerden, zoals (1) mobiliteit, (2) drijfvermogen en (3) ecologie. Voordat Roth dit toelicht hecht hij eraan te zeggen dat er ongetwijfeld nog meer factoren van belang zijn en dat we niet moeten vergeten dat we hier 'te maken hebben met een historische, unieke en complexe gebeurtenis waarvan we maar weinig gegevens hebben. Verklaringen moeten daarom als speculatief worden beschouwd.' (AHvV blz. 333-334)

Zo moeten we ook niet vragen of de slang eerst poten heeft gehad. De verteller geeft met het kruipen op de buik slechts de uiterste vernedering aan. Evenmin moeten we, volgens Van Selms, speculeren over de vraag of het baren van de vrouw zonder het overtreden van het paradijsgebod gemakkelijker zou zijn gegaan. (AHvV blz. 297)

De twee eerste citaten geven onderzoeksterreinen aan waarop we ons bewust moeten zijn van het speculatieve gehalte. Voor verdere gedachtevorming ontkomen we er niet aan om door te gaan met te speculeren in de hoop dat het uiteindelijk een consistent idee oplevert.
In het laatste citaat wordt het speculeren over enkele vragen, die teruggaan op de gevolgen van de zondeval, afgewezen.

Als dit speculeren wordt afgewezen, omdat we toch geen enkel antwoord kunnen verifiëren, dan is het goed om dit ter harte te nemen en geen energie te stoppen in een verdere discussie. Maar voor mij blijft staan dat het baren, als er geen zondeval zou zijn geweest, altijd pijnloos en probleemloos zou zijn gebleven. Daar hoeven niet over te speculeren.

Zo is de ene speculatie de andere niet.

Ook wetenschappers maken immers gebruik van speculatie.

Het lijkt mij goed om het speculeren in te bouwen in het wetenschappelijk denken.

Daarover vond ik in uw boek een goede aanzet van Roth.

Verder is Roth een wetenschapper, die vindt dat wetenschappelijke uitspraken over de werkelijkheid logisch consistent moeten zijn. Bovendien beschouwt hij de wetenschap als één van de succesvolste intellectuele prestaties van de mensheid, ook al hebben wetenschapsfilosofen als Thomas Kuhn en Larry Laudun volgens hem laten zien dat de definitie van wat wetenschap behelst controversieel is. **Roth wil wetenschap daarom eenvoudig opvatten als een ongehinderde zoektocht naar waarheid, waarbij we niet bij voorbaat beperkingen mogen aanbrengen.** (AHvV blz. 324)

In deze definitie van wetenschap zit ruimte voor wonderen en tekenen.

Zelfs ruimte om te speculeren over mogelijke wonderen en tekenen.

Ik denk namelijk dat God niet alle wonderen die Hij heeft verricht in de Bijbel heeft laten opnemen.

Hij heeft ons de natuur als tweede kenbron gegeven om dat te onderzoeken.

Om nu geloof en wetenschap te harmoniëren, moeten we allereerst beide kenbronnen serieus nemen.

Als die harmonisatie niet helemaal lukt, dan mogen we in onze zoektocht naar de waarheid een wonder veronderstellen.

Zo veronderstel ik, dat het paradijs tijdens de zondvloed in veiligheid is gebracht.

Ik denk daarbij, dat deze veronderstelling niet in strijd is met de harde gegevens uit de aardkorst, maar veeleer de onrust in de aardkorst verklaart.

Net als Roth vind ik dat we de werkelijkheid logisch en consistent moeten beschrijven.

Wie de evolutietheorie aanhangt en propageert, zou ook het volgende moeten doorgeven:

Harold J. Morowitz heeft berekend dat de kans op het spontaan ontstaan van een zeer kleine eenvoudige bacterie slechts 1 op 1-met-100-miljard-nullen is en de kans dat het kleinste vrij levende organisme, een mycoplasma, ontstaat niet groter is dan 1 op 1-met-5-miljard-nullen. (AHvV blz. 326-327)

Deze getallen tonen de grote onwaarschijnlijkheid aan van de evolutietheorie.

Om er dan toch verder op door te gaan, lijkt speculatief.

5. Hoe groot was de zwaartekracht vóór de zondvloed?

De zwaartekracht is onmisbaar voor het leven op de aarde.

Kunnen we ons een aarde voorstellen waarbij de zwaartekracht kleiner is en waarop toch goed te leven is? Zou die voorstelbare aarde beter óf slechter zijn dan de huidige?

In de paradijstheorie heb ik iets geschreven over de piramides van Gizeh.

Wat is daarover schreef, is allemaal van anderen afkomstig, met name uit boeken van Bert Thurlings.

Bert Thurlings merkt op dat er geen infrastructuur gevonden is, geen wegen en geen bruggen, waarlangs de stenen voor de piramiden van Gizeh zijn vervoerd.

Dit roept vragen op.

Omdat ik ervan uitga dat het paradijs tijdens de zondvloed in veiligheid is gebracht, denk ik dat vóór de zondvloed de aarde er anders heeft uitgezien.

Ik acht het mogelijk dat tijdens de zondvloed de aarde ineen is geklapt, waardoor de zwaartekracht aan de oppervlakte veel groter is geworden.

Dit ineenklappen moet dan ook de fossielenvondsten in heel diep gelegen aardlagen verklaren.

Vlak bij de Noordpool zijn fossielen gevonden van tropische dieren.

Ook dit zou kunnen wijzen op een andere aardvorm.

In uw betoog wordt de zwaartekracht ook als een bedreiging gezien, omdat we vallend van de grote hoogte dood kunnen vallen.

De vraag blijft evenwel of er vóór de zondvloed wél zulke grote hoogtes aanwezig waren en of de zwaartekracht toen wél zo sterk was.

6. Geen oermaterie, wél een oermens!

Teilhard de Chardin beweert dat de mens niet ontstaan is door een speciaal goddelijk ingrijpen.

Als onderdeelje van zijn redenering schrijft u daarover het volgende:

Toen de oermaterie werd geschapen was het leven en ook de mens er allemaal al in aanwezig, maar verborgen totdat de tijd rijp was om tot ontplooiing te komen.
(AHvV blz. 247)

Het gaat mij nu niet om de manier waarop Teilhard de Chardin de evolutietheorie wil koppelen aan een Bijbelse visie, want dat lukt hem niet. Terecht merkt u op dat hij het kwaad niet kan verklaren.

Ik wil deze gedachtegang adopteren om de oermens dichterbij te brengen.

Ik denk namelijk dat Adam als oermens geschapen is, waarin niet alleen zowel het mannelijke als vrouwelijke aanwezig was, maar ook zijn hele nageslacht.

In die oermens lag zogezegd alles verborgen totdat de tijd rijp was om tot ontplooiing te komen.

Maar die ontplooiing is, zoals wij uit Genesis 2 weten, niet vanzelf gegaan.

God zelf heeft eerst het verlangen in Adam doen groeien naar een schepsel dat bij hem zou passen.

Daarna heeft God Adam in een diepe slaap gebracht en Hij heeft uit hem een rib genomen, waaruit Hij Eva geeft geformeerd.

Adam is de oermens, die een lange tijd alleen de aarde heeft doorkruist.

Alleen heeft Hij, waarschijnlijk in samenspraak met God, aan alle dieren een naam gegeven.

Als oermens heeft hij eerst alleen de aarde verkend.

7. Al het onrechtmatige lijden zal ruimschoots worden gecompenseerd!

De epiloog in het boek Job spreekt over compensatie, want immers Job leefde nog 140 jaar en hij ontving het dubbele. Daarover lezen we in Jacobus:

Degenen die standhielden prijzen we gelukkig! U hebt gehoord hoe standvastig Job was, en u weet welke uitkomst de Heer gaf; de Heer is immers liefdevol en barmhartig. (Jacobus 5:11)

De Heer is immers liefdevol en barmhartig. Dat zien we bij Job!

Hoe dan?

Ik denk dat Job aan het einde van zijn leven niet met vragen is blijven zitten.

Tijdens zijn beproeving had hij het echt moeilijk.

Zelfs God antwoordde hem niet op al de vragen die hij stelde.

Maar later wordt dat anders.

God antwoordt Job later. God antwoordt Job met daden door zijn verdere leven liefdevol en barmhartig te zegenen. God compenseert zo het onrechtvaardige kwaad wat Job heeft moeten ondergaan.

Maar zelfs daarbij laat God het niet.

Job is als rechtvaardige in de hemel opgenomen en heeft daar al zijn verwanten ontmoet.

Het terugzien van zijn overleden vrouw en kinderen heeft hem grote vreugde bezorgd.

Zo is God. God is vol goedheid.

Zijn almacht maakt het mogelijk om al het kwade ten goede te laten keren.

Dat heeft Job ondervonden. Daar schrijft Jacobus over.

Het boek Job presenteert ons enkele basisbeginselen.

Wie vastloopt in het boek Job, zal ook de rest van de Bijbel niet goed kunnen begrijpen.

In uw boek geeft u bijvoorbeeld de denkwijze van Brueggemann als volgt weer:

Het punt in het boek Job is niet dat Job twijfelt aan Gods almacht, maar dat hij veel bewijzen ziet van het feit dat Jahwe onrechtvaardig is. Het komt uiteindelijk niet tot een oplossing. Job weet nog steeds niet waarom het kwaden goed gaat, maar het maakt hem niet meer uit. Jahwe weet nog steeds niet of Job Hem dient om niet, maar Jahwe weet genoeg, aldus Brueggemann. (AHvV blz. 303)

Verderop lezen we:

Hij (Brueggemann) merkt op dat de rol van de satan in het boek Job marginaal is, net als die van de slang in Genesis. Vervolgens maakt hij nog twee zijdelingse opmerkingen over de slang en de persoonlijke omgang van God met de mens (Genesis 3:8) – teksten die hij betitelt als residuen van de mythologische wereld van het Oude Testament.

Ik vind dit een voorbeeld van iemand die vastloopt omdat hij de Bijbel niet letterlijk wil lezen.

Satan raakt buiten beeld, maar daardoor ook de luister van Gods goedheid.

8. Waarom zouden we eigenlijk Genesis 1-3 symbolisch lezen?

Nadat u veel theologen hebt geciteerd, trekt u de volgende conclusie:

Over het algemeen zijn alle auteurs het er wel over eens dat we hier met teksten van doen hebben die gebruikmaken van symbolische voorstellingen. Waar de meningen echter uiteengaan, is bij de beantwoording van de vraag welke (historische) werkelijkheid de Bijbelschrijvers willen beschrijven. Westermann is van mening dat het de bedoeling van de schrijvers is om een Bijbelse antropologie te geven: zo is de mens. Wij zijn schepsel en zondaar tegelijk. Niet alleen de voorstellingen waarmee de verhalen zijn opgebouwd, de vormen dus, moeten we symbolisch verstaan, maar ook de inhoud van de verhalen zelf. Ze verwijzen in elk geval niet naar een historische oertoestand. Het zijn 'elckerlijc'-verhalen. Daarom kunnen de Bijbelverhalen volgens Westermann best aansluiten bij het modern-evolutionistische wereldbeeld.

Ook volgens Van Selms bedoelt de schrijver van Genesis met zijn verhaal niet naar een historische zondeval te verwijzen. Toch spreekt Genesis volgens hem ook niet van een strijd met de chaasmachten. Er is dus geen sprake van een dualisme. Ook de interpretatie van Jagersma helpt ons weinig verder met de beantwoording van de twee vragen. De schepping is bijzonder goed en toch constateren we natuurlijk kwaad. Het (natuurlijke) kwaad blijft in zijn uitleg een raadsel.

Volgens Gispen bedoelt de schrijver van Genesis 1-3 wel naar een oertoestand te verwijzen, alleen weet hij niet hoe we ons dat moeten voorstellen in verband met de huidige stand van de wetenschappen. Oosterhoff stelt dat Genesis 2-3 vooral de schuld van de mens wil benadrukken en dus wel op een bepaalde manier verwijst naar een historische zondeval. *Tenachon* is het meest duidelijk in de beantwoording van onze vragen, maar het minst beargumenteerd. De schepping is perfect geschapen en al het kwaad komt van de mens. (AHvV blz. 309-310)

U bent te rade gegaan bij theologen die Genesis 1-3 min of meer symbolisch opvatten. Wie alles symbolisch opvat, kan makkelijk het geloof en het modern evolutionistische wereldbeeld met elkaar verbinden. Wie Genesis minder symbolisch leest, komt voor allerlei vragen te staan. Het (natuurlijke) kwaad blijft een raadsel of alle schuld wordt bij de mens gelegd.

Ik ben niet zo thuis in de wereld van de theologen, maar zijn er echt geen theologen meer die Genesis 1-3 gewoon zo letterlijk mogen willen lezen?
Of zijn die er wel, maar blijven die buiten uw blikveld omdat hun mening te speculatief is?
Of omdat hun mening ouderwets en achterhaald is?

Het is en blijft moeilijk om een koppeling te maken tussen het scheppingsverhaal en de natuurwetenschappen. Onlangs heb ik het boekje 'In den beginne en verder' van dr. G. Kwakkel en dr. P.H.R. van Houwelingen gelezen. In het laatste hoofdstuk staat het volgende te lezen:

Deze brede aanpak vanuit de theologie heeft voor- en nadelen. Om met de *nadelen* te beginnen: als je een definitief antwoord verwacht op de vraag hoe het bij het ontstaan van de wereld te toegegaan, dan vind je dat in deze bundel niet. Ook een vraag als die naar de ouderdom van de aarde wordt niet beantwoord. Dit heeft allereerst te maken met de focus op het Bijbelboek Genesis. Wat zegt de tekst en welke theologische perspectieven kun je daaraan ontlenen? Het heeft verder hiermee te maken, dat bewust geen poging is gedaan om gegevens uit de Bijbel en uit de natuurwetenschap samen te brengen in één plaatje. Kwakkel spreekt over twee wegen naar het onvoorstelbare, zonder een poging te doen die *twee* wegen te harmoniseren.

Ik geef toe, dat ik geen enkele orthodoxe theoloog ken die het scheppingsverhaal met de natuurwetenschappen op een goede manier heeft weten te harmoniseren. Het feit dat u enkel theologen aanhaalt die Genesis min of meer symboliseren, ligt misschien ook wel aan het feit dat orthodoxe theologen er niet in zijn geslaagd om Genesis wél te harmoniseren met de huidige natuurwetenschap.

Uit uw samenvattende conclusie blijkt evenwel dat ook theologen die Genesis min of meer symboliseren allemaal met vragen blijven zitten. Ook zij lopen vast, en dat niet alleen in de beantwoording van uw twee vragen.
Prachtig vind ik het dat er fossielen zijn gevonden met kankergezwellen, die ver voor de zondeval zijn gestorven. Alleen al dit harde feit laat zien dat het (natuurlijke) kwaad al ver voor de zondeval in de wereld aanwezig was! Dus het (natuurlijke) kwaad kán niet door de mens in de wereld zijn gebracht. Ik ga er vanuit dat de tijdsbepaling van die fossielen door de wetenschap correct is.
Dan is het onmogelijk dat de mens het kwaad in de wereld heeft gebracht.
Wie dan wel?
Ook daar is maar één antwoord op mogelijk, de Satan!

Met de zondeval is de zonde in de wereld gekomen, het morele kwaad.
Het morele kwaad is aan aanjager van het natuurlijke kwaad.

Na de zondeval zien we dat God zijn handen iets terugtrekt, waardoor de vloek zich over de aarde voltrekt. Ten tijde van de zondvloed is er nog slecht één rechtvaardige over, Noach.

Het feit dat het (natuurlijk) kwaad in de wereld is gebracht door de Satan, maakt de mens niet minder schuldig aan de zondeval. Laat ik dit met een voorbeeld proberen duidelijk te maken.

Ad verlaat een juwelierswinkel en wordt daarna gevolgd door Sam, een guur persoon.
Even later wordt hij door Sam aangevallen, overmeesterd en beroofd.
Ad is het slachtoffer.

Ad verlaat een juwelierswinkel en wordt daarna gevolgd door Sam, een guur persoon.
Even later wordt hij door Sam aangevallen.
Ad verdedigt zich en weet de aanvaller tegen de grond te werken.
Hij belt snel 112 en Sam wordt ingerekend.
Ad is een held.

In deze beide gevallen gaat het om dezelfde personen, alleen in het tweede verhaal is Ad heel assertief en weet de aanvaller te weerstaan.

Zo denk ik ook, dat Adam en Eva de Satan hadden kunnen weerstaan.

Het feit dat ze zich hebben laten verleiden, maakt hen dubbel zo schuldig.

Ze waren zo goed geschapen en daarna door de HEER zo goed onderwezen, dat ze de Satan gemakkelijk hadden kunnen weerstaan.

Hun ongehoorzaamheid is hen en ons fataal geworden.

Het had zo anders gekund, met een beetje assertiviteit hadden ze de Satan kunnen verslaan.

De Satan biedt dan ook geen enkel excuus voor de zondeval.

De mens is schuldig aan het eerste morele kwaad en aan de daardoor ontstane aanwakkering van het natuurlijke kwaad.

Als dat helder is, kunnen we ons vervolgens afvragen of Satan een aap is in Gods hand?

Heeft God dan de hand in het kwaad?

Dat willen we in het volgende punt bekijken.

9. Is de Satan een aap in Gods hand?

Een enkele keer haalt u deze uitspraak van Luther aan.

Het is een uitspraak die, zoals internet laat zien, door vele anderen ook wordt aangehaald.

Deze uitspraak geeft een mooi beeld weer, de Satan heeft beperkte vrijheid.

Als God de Satan aan een ketting heeft, zoals een oppasser een aapje aan een riem kan vasthouden, dan is de macht van Satan begrensd.

De Satan kan dan niets doen wat buiten Gods wil valt.

Als God de Satan ruimte geeft, dan laat God welbewust het kwaad toe.

God heeft Satan toegelaten in het paradijs, waardoor de zondeval mogelijk werd.

Had God dat kunnen voorkomen?

Met het beeld dat de Satan slechts een aap in Gods hand is, lopen we vast.

Want dan wordt God medeverantwoordelijk voor de zondeval.

God had gemakkelijk de Satan de toegang tot het paradijs kunnen ontzeggen en toen al de Satan in de poel van vuur en zwavel kunnen werpen.

Exit Satan.

Wat zou het leven dan goed zijn geweest!

Ik denk dat Satan pas na Jezus overwinning op hem aan het kruis, een aap is geworden in Gods hand.
Pas daarna werd Satan de hemel ontzegd en is hij voor duizend jaar gebonden.
Satan ligt nu aan Gods ketting en hij kan Gods kerk niet meer klein krijgen.
Tot aan de jongste dag zal God Zijn gemeente vergaderen en onderhouden.
De Zijnen zijn veilig in Gods hand. Daar kan Satan niets meer aan kapot maken.

Na het begin van de jongste dag zal Satan nog even zijn vrijheid terugkrijgen.
Hij zal dan nog vele volken verleiden.
Zo zal er een scheiding plaatsvinden tussen de schapen en de bokken.
Aan het begin van het laatste oordeel laat God toe dat Satan Hem nog een handje helpt.
Maar nadat de scheiding van schapen en bokken heeft plaatsgehad, zal Satan en al zijn trawanten worden afgevoerd naar de poel van vuur en zwavel.
Pas dan wordt het, exit Satan!

Tijdens de zondeval, tijdens de aanval op Job en tijdens de verzoeken van Jezus in de woestijn, was Satan niet de aap die God in Zijn hand had.
Satan was en is een gevallen engel, die juist in opstand is tegen God.
Een gevallen engel, die zelfs toegang had tot Gods troon.
Daar had hij recht op.
Een gevallen engel, die zelfs alle koninkrijken van de aarde aan Jezus kon aanbieden.
Dat was zijn positie.
Satan heeft een machtige positie ingenomen.
Mee door de zondeval heeft hij zijn positie weten te vergroten!
Wie zondigt, kiest in principe de kant van Satan.
Hij of zij wordt onderdaan, slaaf van Satan.
Zo erg is dat.
Dat was onze positie en dat is en blijft de positie voor allen die Jezus niet erkennen als hun Verlosser en Zaligmaker.

Voor Jezus' overwinning aan het kruis was Satan dus een machtige engel met een grote mate aan vrijheid. God had hem niet aan de ketting liggen.
Satan was een dienstknecht met een eigen vrije wil, die voorbij gestreefd zou worden door Gods kinderen.

Satan heeft die onderdanige positie niet willen accepteren en is in opstand gekomen om Gods schepping te vernietigen, om zo Gods plannen te dwarsbomen.
Satan heeft zijn kansen berekend en hij heeft ingeschat dat hij het kon winnen.
Zelfs tijdens Jezus' kruisiging dacht hij, dat hij aan de winnende hand was.
Alle mensen rondom het kruis waren immers op zijn hand.
Niemand stak een hand uit naar Jezus Christus.
In zo'n situatie zou toch zelfs de Zoon van God van het kruis af stappen.
Onder deze omstandigheden zou toch zelfs de Zoon het opgeven.
De Satan was vol goede moed.
Maar toen volgde er een diepe duisternis van drie uur.
Mensen mochten en konden niet meer meekijken.
In die drie uur werd de duivel verslagen en aan banden gelegd.

Op dat cruciale moment werd het kwaad in principe overwonnen.
Jezus Christus kon even later rechts naast Zijn Vader plaatsnemen.
Vanaf dat moment kreeg Jezus alle macht in hemel en op aarde in handen.
Jezus laat de kreupele duivel nog even zijn gang gaan.
Want wij moeten nu al weten waarvan wij in principe verlost zijn.

Na het begin van de jongste dag zal iedereen opstaan en dan zullen ook allen die jarenlang in de hel hebben gezeten, gaan getuigen van alles wat zij in de hel hebben meegemaakt. Pas na het aanhoren van hun getuigenis zullen we ten diepste kunnen beseffen waarvan we verlost zijn. Pas dan zullen we Christus' offer echt op waarde kunnen schatten.

Het leven van Satan is zo dynamisch en complex, dat dit niet met één beeld te karakteriseren is. Het beeld van Satan als 'aap in Gods hand' is een simplificatie die mensen op het verkeerde been zet. Het roept méér vragen op dan er door worden beantwoord. Er gaat een sterke suggestie vanuit dat God het kwaad heeft laten gebeuren. God heeft 'de aap' niet in handen weten te houden.

Ik denk dat het heel anders ligt.

Satan is een machtige engel met een eigen vrije wil, die in opstand gekomen is tegen God. Satan heeft veel andere engelen weten te verleiden, die eveneens in opstand zijn gekomen tegen God.

Jezus heeft veel demonen uitgedreven, waaruit blijkt dat er legioenen boze geesten zijn.

Zo heeft Jezus de aanwezigheid van al die demonen duidelijk aan het licht gebracht.

Jezus heeft ons ook laten zien, dat wie God gehoorzaamt en de Satan weet te trotseren, hij of zij de Satan overwint.

Op die manier hadden Adam en Eva de Satan kunnen overwinnen door gewoon gehoorzaam te blijven aan God.

Omdat Adam dat verzaakte, was er een tweede Adam nodig om dat alsnog te doen.

In Gods plan, dat bestaat uit vele scenario's, was deze mogelijke ingreep voorzien.

Jezus Christus heeft vóór de grondlegging van de wereld ermee ingestemd.

De drie-enige God is er dan ook zeker van geweest dat deze ingreep zou slagen.

Op basis van dit perspectief heeft God direct na de zondeval de mens de moederbelofte gegeven.

Ook is God op grond van dit perspectief zijn schepping gaan onderhouden, en heeft Hij na de zondeval Satans bewegingsvrijheid beperkt. Dat zien we in het boek Job.

Na Jezus' overwinning aan het kruis wordt Satan nog meer gebonden.

Pas dan krijgt het beeld zeggingskracht, dat de Satan een aap is in Gods hand.

Niet eerder.

U eindigt uw boek met het hoofdstuk, waarin u **het waartoe** van het kwaad bespreekt.

Een citaat:

Voor wat betreft het handelen van God kunnen we dus niet stellen dat er geen zinloos kwaad bestaat en dat al het kwaad bedoeld zou zijn in zijn plan. Daarom hebben we in paragraaf 2.2. de metafoor van het geweven vloerkleed afgewezen. Deze metafoor stelt dat wij mensen als het ware tegen de onderkant van een tapijt aankijken dat God aan het weven is. Aan die onderkant zien we allemaal rafels en draden hangen waar we geen patroon in kunnen ontdekken. Bovenop, vanuit het perspectief van God, is een prachtig patroon te zien. Met deze metafoor worden de rafels beschouwd als de kwade dingen in de wereld, die echter noodzakelijk zijn in Gods plan met deze wereld. Kwaad is dan geen kwaad meer.

We kunnen deze metafoor echter ook **anders** verstaan, namelijk dat de rafels niet worden veroorzaakt door God, maar door de mensen. Van dat kwaad dat wij aanrichten kan God dan echter nog wel iets goeds 'breien'. In dit beeld zijn de rafels niet noodzakelijk om het goede te bewerken en blijft kwaad kwaad.

Met deze gedachte kan ik een heel eind mee gaan.

Alleen ik denk, dat het kwaad zowel door de Satan als door de mensen in de wereld is en wordt ingebracht.

Bovendien denk ik, dat God niet **soms** het kwaad laat meewerken ten goede (AHvV noot 24), maar altijd. Bij Jozef gebeurde dat echt (Genesis 50:20), maar bij Paulus niet altijd, terwijl hij er juist zeker van is dat God alles laat meewerken ten goede.

Dat wil ik Paulus graag nazeggen, op majeure toon.

Want God is zo almachtig dat Hij dat allemaal kan doen en dat zeker ook zal doen.

Hoe dan?

God heeft ons leven doelbewust ingekort omdat wij slechte leerlingen zijn.

Vóór de zondeval leefden de mensen veel langer, maar ze maakten er niets van.

Het ging van kwaad tot erger.

De leerstof die God hen aanreikte, werd niet begrepen.

Noach werd weggehoond.

Daarna is God van tactiek veranderd, de lesstof werd voortaan aangereikt door zijn daartoe uitverkoren volk, zijn uitverkoren profeten, priesters en koningen.

Hun verhaal zou als lesstof gaan dienen voor de hele mensheid.

Vandaar dat God de drie aartsvaders duidelijk heeft gemaakt dat in hen alle volken gezegend zouden worden. Zij zouden de basis leggen voor de grote verhaal dat God aan alle mensen zou gaan vertellen. Het grote verhaal dat zou worden geschreven met bloed en tranen.

Het grote verhaal waarin God zelf via Zijn zoon naar de aarde is gekomen, om te laten zien dat Hij de wereld lief heeft. Na deze wereld, waarin het kwaad vaak de overhand heeft, komt er een nieuwe wereld.

Iedereen zal dan worden opgewekt, de gelovigen en de ongelovigen, de goeden en slechten.

Iedereen zal dan terug kunnen zien op de wereld die achter hen ligt.

Want God laat dan alles aan het licht komen.

Alles wat we nu doen, alles wat er gebeurt, alles wordt zeer nauwkeurig vastgelegd om als lesmateriaal te dienen voor later.

We leven nu in het voorlaatste.

In het laatste, na het begin van de jongste dag, zal eerst het laatste oordeel volgen, waarna het vreedelijk zich over de hele aarde zal uitbreiden.

Na het begin van de jongste dag zal eerst het nieuwe Jeruzalem uit de hemel neerdalen, en vanuit die stad zal het evangelie gebracht worden aan alle volkeren die zich buiten de stad bevinden.

Wie zich dan pas laat bekeerd, zal zichzelf daardoor straffen.

Op dat moment is Satan afgevoerd, zodat in die situatie Gods plan zeker zal slagen!

Samenvattend: Alle mensen op aarde maken een leerproces mee, dat na het begin van de jongste dag voortgezet zal worden. Dan zal Satan geen spelbreker meer kunnen zijn en zal iedereen kunnen leren van alles wat er op deze aarde heeft plaatsgevonden.

In dat leerproces na het begin van de jongste dag zal God zich heel transparant opstellen.

Hij heeft niets te verbergen, want onder Zijn bestuur heeft alles plaatsgevonden.

Hij zal zo transparant zijn, dat Hij alle heiligen laat meedenken om tot een goed oordeel te komen.

Uiteraard zal iedereen die onrechtvaardig is behandeld, daarvoor compensatie ontvangen.

Ook zullen de ongelovigen, die al jaren in de hel hebben gezeten, een rechtvaardig oordeel krijgen, waarbij de straf in ze al in de hel hebben ontvangen in mindering zal worden gebracht.

Om zo een goed oordeel te kunnen vellen, moet alles wel aan het licht komen.

De heiligen worden daarbij betrokken, waardoor we mogen weten dat Gods oordeel niet over de hoofden van mensen heen zal gaan.

We zullen allemaal het eindoordeel begrijpen en ermee instemmen.

Pas dan zullen we zien dat God alles heeft laten meewerken ten goede.

Uiteindelijk zullen alle heiligen, en iedereen zal geheiligd worden, op Jezus Christus gaan lijken.

Alles zal dan goed zijn. Voor eeuwig!

Tegenwoordig zijn er velen die niet meer naar een eeuwig leven verlangen, omdat het volgens hen uiteindelijk zeer saai zal worden. Sommigen hebben nu al de hele wereld doorkruist, zijn overal al op vakantie geweest. Op een gegeven moment raak je ook daaraan verzadigd.

Zo zal ieder mens die eeuwig leeft, op een gegeven moment helemaal verzadigd zijn.

Het eeuwige leven zal saai worden. Wie zou daar nu naar willen verlangen?

In deze redenering zit iets satanisch!

Net alsof God geen God is van wonderen en tekenen.

God kan veel meer dan Hij ons tot nu toe heeft laten zien.

Al onze stoutste dromen kan Hij verwerkelijken.

Over die grote toekomst schrijft de Bijbel niet zo veel.

Wel wordt duidelijk gemaakt dat wij met Jezus mee zullen regeren over de aarde, en ik denk ook over de hele kosmos. We lezen:

Deze boodschap is betrouwbaar: Als wij met Hem gestorven zijn, zullen wij ook met Hem leven; als wij volharden, zullen we ook met Hem heersen. (2 Timoteüs 2:11-12a)

En ze zetten een nieuw lied in: 'U verdient het om de boekrol te ontvangen en zijn zegels te verbreken. Want u bent geslacht en met uw bloed hebt u voor God mensen gekocht uit alle landen en volken, van elke stam en taal. U hebt voor onze God uit hen een koninkrijk gevormd en hen tot priesters gemaakt. Zij zullen als koningen heersen op de aarde.'
(Openbaring 5:9-10)

Iedereen die door Jezus gekocht is en die Hij heeft laten volharden, zal met Hem over de aarde heersen. Alle geloven zullen als zonen van God worden aangenomen en zij zullen zijn als broers van Jezus.

De taak die Adam en Eva hebben verzaakt, zullen alle gelovigen op zich gaan nemen om Gods plan met de aarde en met de gehele kosmos door te ontwikkelen.

De gevolgen van de zondeval zullen worden uitgewist en God zal Zijn plan verder uitvoeren samen met alle heiligen.

Het idee, dat dit plan ook de kosmos omvat, haal ik uit Psalm 8.

Daar lezen we:

Zie ik de hemel, het werk van uw vingers,
de maan en de sterren door u daaraan bevestigd,
wat is dan de sterveling dat u aan hem denkt,
het menskind dat u naar hem omziet?

U hebt hem bijna een god gemaakt,
hem gekroond met glans en glorie,
hem toevertrouwd het werk van uw handen
en alles aan zijn voeten gelegd:

schapen, geiten, al het vee,
en ook de dieren van het veld,
de vogels aan de hemel, de vissen in de zee
en alles wat trekt over de wegen der zeeën.
(Psalm 8:4-9)

God heeft alles geschapen ten behoeve van de mens.

Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd.

God heeft de mens bijna goddelijk gemaakt.
Daarbij mogen we allereerst denken aan Adam en Eva,
en daarna ook aan Jezus Christus die in Hem de beoogde positie van de mens zal herstellen.
Allen die in Hem geloven, worden na het begin van de jongste dag zo vernieuwd dat ze minstens zo
goddelijk worden als Adam en Eva eens waren.
Misschien nog wel goddelijker, omdat zij de ervaring van Jezus Christus in zich mee zullen dragen.
Zij zullen steeds meer aan de Zoon gelijk worden.
Geweldig!
Als dat plaatsvindt, dan zal God nog meer van Zijn macht met de heiligen gaan delen.
We weten dat God door Zijn Zoon de aarde en de gehele kosmos heeft geschapen.
De kosmos bestaat uit miljarden melkwegstelsels, waarin vele planeten cirkelen die erg op de aarde
lijken. Al die planeten moeten nog tot ontwikkeling gebracht worden.
Daarvoor, denk ik, gaat God de heiligen inzetten.
Zij krijgen ook de macht om samen met God op die planeten levende wezens te scheppen.
Over de volkeren, die zij mogen gaan scheppen, zullen zij mogen gaan heersen.

Om dat te mogen en te kunnen doen hebben de heiligen een goede voorbereiding nodig.
Ons leven in het hier en nu is een leerproces.
Na het begin van de jongste dag zullen we ons eigen leven in samenhang met dat van anderen
evalueren. Het leerproces wat we nu meemaken, zal tijdens de jongste dag als leermodel dienst
doen. Ook na de jongste dag zullen we verder groeien.
Uiteindelijk zullen we zo ver groeien dat we gaan lijken op die Jezus, door wie alles geschapen is.
Zo zal het eeuwige leven vol van verrassingen zijn.
Het zal onze stoutste dromen te boven gaan.
Om die dromen te voeden, ontdekten wetenschappers vrij recent al die miljarden sterren.
Zij verwachten dat er buitenaards leven is.
Miljarden worden er besteed aan programma's om dit mogelijke leven te kunnen waarnemen.
De mens is nieuwsgierig, maar pas na de jongste dag zal dat helemaal beloond worden.
Daar mogen wij naar uitzien.

Nog geen veertig jaar geleden kon ik mij geen wereld voorstellen zoals deze nu is, met zijn mobiele
telefoons, internet en geluidsdragers. Zo is ook mijn voorstelling van de toekomst erg beperkt.

Maar de Bijbel openbaart ons dat God altijd Dezelfde blijft, de Almachtige, de Alleskunner.
Wat we hier op aarde beleven is dan ook nog maar een klein voorschot op wat ons te wachten staat.
God blijft altijd Dezelfde, wat wil zeggen dat wat Hij hier is begonnen ook zal doortrekken.
God gaf hier de mensen kans na kans, ook na het begin van de jongste dag zal Hij dat blijven doen.
Dan zal het effectiever zijn, omdat dan de duivel gebonden en afgevoerd zal zijn.
Ook na de jongste dag zal God doorgaan met Zijn verkiezing, omdat Hij van een oneindige variatie
houdt. God gaat door met Zijn verkiezend welbehagen om verscheidenheid te waarborgen en om
daarmee onderlinge liefdevolle relaties zinvol te laten zijn.
Ook na de jongste dag zullen we als mensen elkaar nodig hebben!
God zal Zijn almacht gebruiken om alles in goede banen te leiden.
Echt alles zal goed komen. Ook al het nu ondergane kwaad zal Hij altijd ten goede laten keren.
Dat zien we bij Jozef en dat zien we bij Jezus.
Met de geschiedenis over Jozef legt God ons deze basisregel uit.
Jozef wordt enkele keren verstoten, ten onrechte, maar God maakt het met hem goed.
Jozef erkent daarin Gods hand, en laat vervolgens genadig zijn broers delen in Gods goedheid.
Hetzelfde komen we bij Jezus tegen, alleen Jezus werd veel en veel dieper vernederd om vervolgens
veel en veel meer verhoogd te worden. Hij neemt plaats aan God rechterhand en Hij laat vervolgens
al Gods kinderen delen in Gods goedheid.

God toont ons hier een belangrijk basisprincipe.

Al het onterechte kwaad laat Hij hoe dan ook ten goede keren.

Bij Jozef was dat al tijdens zijn leven zichtbaar.

Bij Jezus werd al een gedeelte tijdens Zijn leven zichtbaar, maar het feit dat Hij de plaats aan Gods rechterhand mocht innemen en daarmee alle macht ontving in hemel en op aarde, moeten we geloven. Zo zit er voortgang in dit geopenbaarde basisprincipe.

Veel kwaad en veel onterecht kwaad kunnen we nog geen plaats geven.

Maar we mogen wel geloven dat God alles recht zal zetten.

In eerste instantie ontvangen we in Christus al compensatie voor al het kwaad wat ons is aangedaan.

In tweede instantie zal na de begin van de jongste dag een periode aanbreken waarbij alles aan het licht zal komen om onder andere alles recht te zetten.

God sticht dan een rijk vol van gerechtigheid.

Mensen die een conflict met elkaar hebben, zullen zich met elkaar verzoenen.

Gods vrederijk zal pas voltooid worden als eerst recht is gedaan.

Pas daarna zal er een einde aan de jongste dag komen, om te worden opgevolgd door een eindeloze reeks van eeuwenlange tijdperken.

In het bovenstaande ga ik uit van de voorveronderstelling dat God goed is en dat Hij zo almachtig is dat Hij alles weer goed zal maken. De verstoring, ingezet door een actie van de Satan, zal op Gods tijdschaal slechts een kleine rimpel blijken te zijn.

Die rimpel heeft op ons wel geweldige effecten en we moeten die rimpel dan ook goed duiden.

In uw boek, vind ik, komt de Satan als medeveroorzaker van het kwaad er heel bekaaid af.

Dit zeker in het licht van de volgende citaten:

Jezus vroeg hem: 'Hoe heet je? Hij antwoordde: 'Legioen'- er woonden namelijk veel demonen in hem. (Lucas 8:30; alleen al in Lucas staan 16 verzen over demonen)

Dat de duivel macht heeft, weten Jezus' volgelingen. Toch is het juist de list van de duivel om zijn macht te verloochenen en de mensen voor te spiegelen dat hij helemaal niet bestaat. Dit gevaarlijkste wapen moeten we bestrijden. De duivel moet aan het licht komen en hij moet overwonnen worden door de macht van Christus. (Bonhoeffer App. 9 april 2013)

Christus' dood heeft het *recht* hersteld.

Het recht, niet alleen voor de hemel, maar ook voor de hel.

Was Hij niet gekomen om voor al het bestaande de soevereiniteit Gods te handhaven, dan zou de willekeur van satanische macht – welk een gruwel! – geheerst hebben. Nu wordt ook deze ingebonden en vernietigd. (Uit 'Wat is de hel?' van K. Schilder, blz. 22/35)

Met deze drie citaten wil ik afronden. Uit uw boeken heb ik veel geleerd, zeker ook omdat ze zeer systematisch, consistent en logisch zijn geschreven.

Nadat Andries Knevel, tijdens het Darwinjaar, de letterlijke lezing van Genesis 1-3 heeft losgelaten, ben ik mij extra gaan inspannen om de Bijbel zo letterlijk als mogelijk is te lezen.

Ook de laatste hoofdstukken van Openbaring heb ik daarom zo letterlijk mogen willen lezen.

De resultaten daarvan heb ik op de website 'www.paradijstheze.nl' geplaatst.

Dit vooral ook om feedback te krijgen.

Want geloven doe je niet alleen, maar samen.

Helaas ontvang ik tot nu toe weinig reacties.

Met het lezen en doorlichten van uw boeken, heb ik ook gekeken of mijn eigen ideeën een meerwaarde hebben boven de uwe. Ik heb de mijne getoetst aan de uwe.

Ik constateer dat u uw boeken eindigt met vragen en met openeinden, en dat u vooral theologen citeert die Genesis 1-3 symbolisch lezen.

Ik denk, dat iedereen die zelf constateert dat hij er nog niet helemaal uit is, zijn uitgangspunten nog eens moet bevragen.

Mijn ervaring is dat met het zo letterlijk mogelijk lezen van de Bijbel het lezen vereenvoudigt.

Zeker, als je je laat inspireren door het volgende citaat:

Jezus heeft nog veel meer gedaan: als al de daden, een voor een, opgeschreven zouden worden, zou de wereld, denk ik, te klein zijn voor de boeken die dan geschreven moesten worden. (Johannes 21:25)

Johannes heeft kennelijk nog maar een klein gedeelte opgeschreven van wat Hij Jezus heeft zien doen. Hij heeft zich bij de kern gehouden, zodat het allerbelangrijkste alle accent krijgt.

Ik denk, dat vanuit hetzelfde gezichtspunt het Oude Testament geschreven is.

God heeft niet alle wonderen en teken laten optekenen, want dan had Hij alleen al met de eerste scheppingsdag een hele rij aan boeken kunnen vullen.

In de paradijstheze heb ik daarom enkele wonderen verondersteld die niet direct te bewijzen zijn, maar wel indirect te beargumenteren.

Het grootste wonder dat ik zo heb verondersteld, is dat God tijdens de zondvloed het paradijs in veiligheid heeft gebracht. Daardoor veronderstel ik dat de catastrofe tijdens de zondvloed en de eeuwenlange nawerking daarna, veel heviger is geweest dan tot nu toe, zelfs door creationisten, wordt aangenomen.

Ik denk dat alleen zo de fossielen in de diepst liggende aardlagen te verklaren zijn.

De zondvloed nu is een straf van God, waarmee Hij de wereld heeft schoongespoeld en waardoor de wereld van aanzien is veranderd. Uit de Schriften weten we dat God deze aarde gaat herstellen.

Deze aarde, die aangetast is door het kwaad en de zonde, maar die bovendien vele sporen laat zien van Gods straffende hand. Die verminkte aarde, die zal worden hersteld en vernieuwd.

Tijdens dat proces zal het nieuwe Jeruzalem vanuit de hemel neerdalen.

God heeft dat duidelijk laten opschrijven, want anders zouden we maar gaan denken dat God het huidige Jeruzalem gaat herstellen en dat Hij daarbij onze hulp nodig heeft.

Gods boodschap is anders.

Wij mensen maken er telkens een puinhoop van en daarom is het onmogelijk dat het huidige Jeruzalem door onze medewerking zal veranderen in het nieuwe Jeruzalem.

Het huidige Jeruzalem zal niet de stad van vrede worden.

Daarvoor is het nieuwe Jeruzalem nodig, dat onder de leiding van Jezus Christus gebouwd wordt.

De letterlijke lezing van Openbaring opent zo een groots perspectief.

Al eerder heb ik daarover in de paradijstheze het een en ander geschreven.

Via die weg van herstel en vernieuwing zal het kwaad definitief worden overwonnen.

Ik heb deze laatste brief toch geschreven, terwijl ik weet dat u geen tijd hebt om daarop te reageren. Zelf heb ik ook jarenlang geen tijd gehad, en geen tijd genomen, om over de zaken waarover ik nu aan het doordenken ben, op een rijtje te zetten.

Nu ik in de VUT zit, heb ik daar wel tijd voor. Ik neem het u dus niet kwalijk dat u niet reageert.

Wel wil ik over u hoofd heen, met name aan lezers die uw beide boeken hebben gelezen, willen vragen om te reageren. Want dat biedt de mogelijkheid om samen verder te komen.

Immers, geloven doe je niet alleen.

Met vriendelijke groet,

Nico Bakker

